

آشنایی با پرونده‌های حقوق عمومی

عنوان پژوهش

بررسی چالش تعدد مراجع قانون گذاری با
مطالعه موردی وقف دانشگاه آزاد اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۹۲۰۰۸۹

تاریخ: ۱۳۹۲/۱۰/۱۴

شناسنامه

عنوان:

**آشنایی با پرونده‌های حقوق عمومی
بررسی چالش تعدد مراجع قانون گذاری با مطالعه موردی
وقف دانشگاه آزاد اسلامی**

مؤلف:

مهدی نورایی

ناظر علمی:

حامد نیکونهاد

دفتر مطالعات قانون و قانونگذاری

شماره مسلسل: ۱۳۹۲۰۰۸۹

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۱۰/۱۴

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

پیش درآمد.....	۳
مقدمه.....	۴
الف. ابعاد چالش.....	۴
ب. آشنایی اجمالی با دانشگاه آزاد اسلامی.....	۷
ج. ماهیت حقوقی دانشگاه آزاد اسلامی.....	۸
د. ماهیت حقوقی اموال دانشگاه آزاد اسلامی.....	۸
۱. اقدام هیأت موسس در وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی.....	۱۰
۲) ورود شورای عالی انقلاب فرهنگی به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی... ..	۱۱
۳) ورود قوه قضاییه به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی.....	۱۲
۴. ورود دادستان کل کشور به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی و دستور رسیدگی مجدد.....	۱۵
۴-۱ نامه دادستان به رئیس قوه قضائیه.....	۱۵
۴-۲ دستور رسیدگی مجدد.....	۱۶

۵. بررسی حقوقی صلاحیت قوه قضاییه برای رسیدگی به دادخواهی از مصوبات و تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۷
۶. صلاحیت دیوان عدالت اداری برای رسیدگی به شکایت از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۲۰
۷. ورود مجلس شورای اسلامی به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی ۲۳
۸. بررسی حقوقی صلاحیت قانونگذاری مجلس در همجواری با شورای عالی انقلاب فرهنگی ۲۳
۹. بررسی ابعاد حقوقی موضوع با توجه به جایگاه و صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی ۲۷
- ۹-۱. تاریخچه اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی ۲۸
- ۹-۲. جایگاه حقوقی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۳۰
۱۰. ورود شورای نگهبان به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی ۳۴
۱۱. ورود مقام معظم رهبری به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی ۳۵
- منابع و مآخذ ۳۹
- ضمائم ۴۳

پیش درآمد

به علت تعدد مراجع قانون گذاری در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، نمونه‌هایی از تداخل در صلاحیت نهادهای قانون گذار را می‌توان مشاهده کرد که گاه چالش‌های مهمی را در سطح جامعه به همراه داشته و مناقشات حقوقی و سیاسی بسیاری هم ایجاد نموده است. از مهم‌ترین موارد این تداخل در صلاحیت، موارد مربوط به مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی است. مصوبات مجلس در دوره‌های متعدد تقنینی، بارها با این ایراد شورای نگهبان مواجه شده^(۱) که به جهت مغایرت آنها با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی خلاف قانون اساسی است؛ آخرین مورد از این دست ایرادات مربوط به مصوبه مجلس در مورد طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۹۲/۰۶/۰۶ بوده است.

از مهم‌ترین موارد این تداخل در صلاحیت‌ها که منجر به تعارض مصوبات مجلس با شورای عالی انقلاب فرهنگی گردید، موضوع وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی و تغییر اساسنامه آن بود. این موضوع یکی از تنش‌زا ترین مسائل حقوق عمومی در سال ۸۹ بوده است. در این پژوهش به تتبع در این مسئله پرداخته و مسائل مربوط به مراجع صلاحیتدار در این رابطه از حیث حقوق اساسی مورد مطالعه و تحقیق قرار داده شده است.

۱. به عنوان نمونه نک:

نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس

نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب ۱۳۸۰/۹/۱۱ مجلس

نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۹۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس

نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۶ مجلس

نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس

نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی نحوه انجام فعالیت‌های تشکلی‌های دانشجویی و دانشگاهی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰ مجلس

مقدمه

الف. ابعاد چالش

۱) گسترش کمی دانشگاه آزاد اسلامی در کنار دانشگاه‌های دولتی باعث بروز چالش‌هایی میان دانشگاه آزاد اسلامی و مقامات دولتی در حوزه آموزش عالی شد. توضیح آنکه مسئولان فرهنگی و آموزشی کشور معتقد بودند اساسنامه مصوب ۱۳۶۶ دانشگاه آزاد اسلامی متناسب با شرایط زمانی و ضرورت‌های اجتماعی سال‌های ابتدایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی بوده و لذا گذر زمان و گسترش کمی و کیفی دانشگاه و ضرورت‌های خاص دهه چهارم انقلاب اسلامی، اهمیت بازنگری در اساسنامه این مجموعه آموزشی بزرگ را روشن ساخته است.

۲) به همین جهت شورای عالی انقلاب فرهنگی با توجه به مسئولیت عامی که در حیطه فرهنگ و اسلامی سازی دانشگاه‌ها^(۱) بر عهده داشت در راستای اصلاح اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی اقداماتی را به عمل آورد که البته بخشی از این اقدامات مانع از تحقق برخی تصمیمات هیأت موسس دانشگاه آزاد اسلامی مبنی بر وقف اموال آن دانشگاه می‌شد. همین مسائل بروز مناقشاتی میان مسئولان دانشگاه و شورای عالی انقلاب فرهنگی را به همراه داشت. با ورود مجلس شورای اسلامی به موضوع، مناقشه مذکور ابعاد حقوقی تازه‌ای یافت. مجلس که از صلاحیت عام قانونگذاری برخوردار است با تصویب طرحی یک فوریتی که منجر به نقض مصوبه شورای عالی انقلاب

۱. «انقلاب فرهنگی» به خاطر درگیری‌های فکری موجود در دانشگاه‌ها و ناآرامی‌هایی که به دنبال داشت، به همت و به دستور امام خمینی (ره) بنیاد یافت، بدین ترتیب که ابتدا با فرمان ۱۳۵۹/۳/۲۳ «ستاد انقلاب فرهنگی» به منظور اسلامی نمودن برنامه‌ها و خط مشی فرهنگی کشور تشکیل گردید و سپس با فرمان مورخ ۱۳۶۳/۹/۱۹ «شورای انقلاب فرهنگی» تأسیس شد. (ر.ک: هاشمی، سید محمد (۱۳۸۷)، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات میزان، ج ۲۰، ج ۲)؛ همچنین نک به صحیفه امام، ج ۱۲، صص ۴۳۱ و ۴۳۲: «... به حضرات آقایان... مسئولیت داده می‌شود تا ستادی تشکیل دهند و از افراد صاحب‌نظر متعهد، از بین اساتید مسلمان و کارکنان متعهد و دانشجویان متعهد با ایمان و دیگر قشرهای تحصیلکرده، متعهد و مؤمن به جمهوری اسلامی دعوت نمایند تا شورایی تشکیل دهند و برای برنامه‌ریزی رشته‌های مختلف و خط‌مشی فرهنگی آینده دانشگاه‌ها، بر اساس فرهنگ اسلامی و انتخاب و آماده‌سازی اساتید شایسته متعهد و آگاه و دیگر امور مربوط به انقلاب آموزشی اسلامی اقدام نمایند...»؛ و ر.ک: صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۱۱۰ پیام امام به اعضای ستاد انقلاب فرهنگی مورخ ۱۹ آذر ۱۳۶۳

فرهنگی در این به اره می‌شد مسیر حل مناقشه را از زاویه دید خود دنبال نمود لکن این طرح از سوی شورای نگهبان مورد ایراد مغایرت با قانون اساسی واقع شد.^(۱)

(۳) در تاریخ ۸۷/۹/۱۷ عده‌ای از نمایندگان مجلس طرحی را به هیأت رئیسه ارائه کردند که به موجب تبصره دو از ماده یک آن^(۲) به مؤسسان مراکز دانشگاهی غیردولتی این حق داده می‌شد که با انحصار صلاحیت هیأت موسس نسبت به ابتکار در ارائه طرح تغییر و اصلاح اساسنامه دانشگاه، بتوانند مانع تغییر یکجانبه اساسنامه از سوی نهادهای دیگر شوند. تصویب این طرح باعث می‌شد تا هیأت موسس دانشگاه آزاد اسلامی از امکان وقف اموال آن دانشگاه برخوردار گردد. این طرح بعدها مجدداً با دوفوریت در صحن علنی مجلس مطرح شد ولی یک فوریت آن رأی آورد و نهایتاً در جلسه علنی روز ۳۰ خرداد ۸۹ به تصویب نهایی رسید.

۱. جهت کسب اطلاعات بیشتر رجوع شود به گفت و گوی دکتر مخبر دزفولی دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی با هفته نامه پنجره، شماره ۴۴، صص ۶۸-۶۵ مورخ ۸ خرداد ۸۹/ ایشان در بخشی از گفت و گوی خود به این مضمون بیان می‌دارند: تغییر اساسنامه به جهت مقتضیات زمانی لازم بود و مسئله تغییر آن از سال های ۸۴ - ۸۵ آغاز شد البته خود دانشگاه آزاد هم در مقاطعی در دهه ۷۰ پیشنهادهایی را برای روان تر شدن کارهایش به شورای عالی انقلاب فرهنگی داده بود و از شورا مجوزهایی هم گرفته بود. ایشان در جای دیگری بیان می‌دارند که شورا در مراحل مختلف با هیئت موسس جهت تغییر اساسنامه تعامل نمود و از آن هیئت خواست تا نظرات و پیشنهادهای اصلاحی خود را مطابق اساسنامه ارائه نماید اما آن هیئت در مراتب مختلف کارشکنی نمود و از ارائه نظر پیشنهادی خودداری ورزید و دائم درخواست تمدید زمان می‌نمود. تا جایی که اعتراض شورا نسبت به این مسئله شدت گرفت و نهایتاً در یک بازه زمانی رئیس وقت مجلس شورای اسلامی برای دادن فرصت یک ماهه دیگر رایزنی نمود و این فرصت هم از جانب شورا پذیرفته شد اما در این مهلت نیز هیئت موسس به تعهد خود عمل ننمود تا جایی که شورا تصمیم قاطع خود را جهت ورود مستقیم خود به اصلاح اساسنامه اتخاذ نمود اما با ملاقات هایی که میان رئیس هیئت موسس و مقام معظم رهبری ایجاد شد معظم له خواستند تا یک فرصت طولانی دیگر به هیئت موسس داده شود اما پس از آن مهلت و تا پایان زمان انتخابات ۸۸، هیئت موسس همچنان برای دادن پیشنهاداتش به شورا تعامل ننمود تا جایی که آن هیئت اقدام به وقف اموال دانشگاه کرد. و در نهایت شورای عالی انقلاب فرهنگی ناچار شد بدون داشتن پیشنهاد از سوی هیئت موسس به تغییر اساسنامه اقدام نماید. در مجموع حدود سه تا چهار سال از زمانی که شورا قصد تغییر در اساسنامه را داشت تا زمانی که به این کار اقدام نمود گذشت.

۲. در تبصره ۲ از ماده یک طرح مذکور آمده است: «اساسنامه دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی که قبلاً به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است همچنان معتبر بوده و هرگونه تغییر در آن با تصویب هیأت موسس و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی صورت خواهد گرفت».

به موجب این طرح که تحت عنوان طرح «حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیردولتی» به تصویب مجلس رسید، وقف اموال مراکز آموزش عالی و غیردولتی، غیرانتفاعی و سایر مؤسسات غیردولتی غیرآموزشی، مجاز اعلام شد. بر اساس ماده ۳ این طرح وقف اموال مراکز آموزش عالی و غیردولتی، غیرانتفاعی و سایر مؤسسات غیردولتی غیرآموزشی که هیأت مؤسس یا هیأت امنای آنها حق تصرف مالکانه نسبت به آن را دارند و تا تاریخ تصویب این قانون صیغه وقف آن جاری شده است و یا در آینده جاری شود معتبر شناخته شد.

بر اساس تبصره دو این ماده، اساسنامه اولیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی غیردولتی که فعالیت خود را با آن آغاز کرده و به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده بود همچنان معتبر بوده و هرگونه تغییر در آن با پیشنهاد هیأت مؤسس و تایید شورای عالی انقلاب فرهنگی صورت می‌گرفت. نکته حائز اهمیت آنکه بر اساس ذیل این تبصره، کلیه مصوبات مغایر با این تبصره لغو می‌شد.

۴) تصویب چنین مسئله‌ای که به محدودیت صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی در اصلاح اساسنامه دانشگاه آزاد منجر می‌شد و با اقدامات در دستور کار و تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی مغایرت داشت^(۱) و از سوی دیگر برای هیأت مؤسس دانشگاه آزاد اسلامی تصرف مالکانه را قائل شده بود، اختلافات حقوقی بسیاری را منجر شد. مسائلی از این قبیل که اصولاً کدام یک از نهادهای اساسی صلاحیت اصلاح اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی را دارند و یا اینکه اعتبار حقوقی مصوبه مجلس که برخلاف مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی است از حیث حقوق اساسی چگونه است.

۵) جالب توجه آنکه دادگاه عمومی تهران بنا به درخواست دانشگاه آزاد اسلامی با صدور دستور موقتی حکم به توقف اجرای مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی داد. این رأی دقیقاً یک روز پیش از تصویب طرح قانونی یادشده در مجلس صادر شد. مطالعه و بررسی این موضوع با ابعاد گوناگون آن که هر سه قوه را دخیل نمود، می‌تواند راه حل‌های مناسب برای معضلات مشابه پیش روی جامعه حقوقی و نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی بگذارد.

۱. جهت کسب اطلاعات بیشتر رجوع شود به گفت و گوی دکتر مخبر دزفولی دبیر وقت شورای عالی انقلاب فرهنگی با هفته نامه پنجره، شماره ۴۴، صص ۶۸-۶۵ و مصوبه شورا در باب اساسنامه جدید دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۸۹/۱/۲۴

ب. آشنایی اجمالی با دانشگاه آزاد اسلامی

بر اساس اصل (۳۰) قانون اساسی تأمین وسایل تحصیلات عالی تا سرحد خودکفایی کشور یکی از وظایف مهم دولت جمهوری اسلامی ایران است.^(۱) لکن به دلیل ضرورت‌های اجتماعی و عدم امکان تأمین زمینه آموزش‌های عالی در حد گسترده به نحوی که تعداد بیشتری از دانش پژوهان را در بر گیرد، با پیشنهاد برخی از مسئولان بلندپایه نظام، دانشگاه آزاد اسلامی در دهه اول انقلاب اسلامی تأسیس شد. دانشگاه آزاد اسلامی یکی از بزرگ‌ترین مراکز آموزش عالی کشور است که مستقل از دولت به فعالیت می‌پردازد. این دانشگاه که از جایگاه مهمی در نظام آموزشی کشور برخوردار است با هدف ارتقای سطح دانش و فرهنگ کشور و برآورده ساختن نیازهای جامعه از طریق تربیت افراد متخصص با استفاده از ظرفیت‌های مردمی و مشارکت عمومی در اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۱ با حمایت امام خمینی (ره) تأسیس شد.

از سال ۱۳۶۱ تاکنون این دانشگاه تغییر و تحولات بسیاری را شاهد بوده است به صورتی که هم از حیث تعداد دانشجو و سطوح مختلف تحصیلی، دانشجویان بسیاری را پذیرفته و هم اموال و امکانات فراوانی را به دست آورده است.^(۲) بر اساس آمارهای ارائه شده^(۳) دانشگاه آزاد اسلامی در طول سال‌های فعالیت خود قریب به ۳ میلیون نفر فارغ التحصیل در مقاطع مختلف دانشگاهی تربیت نموده و در حال حاضر در حدود یک میلیون و هفتصد هزار دانشجو، سی هزار عضو هیأت علمی و سی و پنج هزار کارمند در این مجموعه فعالیت می‌کنند که در ۴۴۰ واحد دانشگاهی و مراکز آموزشی و شعب وابسته به دانشگاه آزاد در فضایی متجاوز از ۲۰ میلیون متر مربع به تحصیل یا کار مشغول می‌باشند.^(۴)

۱. همچنین در بند ۳ از اصل ۳ از قانون اساسی آمده است: «دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد: ... ۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه، در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی».

۲. جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به بیانیه ۸۸/۶/۴ هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامی:
<http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=61912>

۳. جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به بیانیه ۸۸/۶/۴ هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامی:
<http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=61912>

۴. همچنین این مجتمع عظیم آموزشی در حوزه سازمان سما دارای ۶۱۷ مدرسه با حدود ۵۳۰۰۰ دانش آموز در نقاط مختلف کشور می‌باشد. و در ۱۲۴ آموزشگاه فنی و حرفه ای در مقطع کاردانی به تربیت

ج. ماهیت حقوقی دانشگاه آزاد اسلامی

در علم حقوق اشخاص به دو دسته اشخاص حقیقی و حقوقی تقسیم شده‌اند. اشخاص حقوقی نیز به اشخاص حقوقی حقوق عمومی و اشخاص حقوقی حقوق خصوصی دسته بندی می‌شوند.^(۱) دانشگاه آزاد اسلامی مطابق ماده (۵) اساسنامه مصوب ۶۶ و ۸۹ خود مؤسسه‌ای دارای شخصیت حقوقی قلمداد شده است.^(۲) با عنایت به این که سرمایه اولیه دانشگاه آزاد اسلامی به مالک یا مالکان خصوصی تعلق نداشته، باید دانشگاه آزاد را شخص حقوقی حقوق عمومی دانست. اما این که این دانشگاه باید در عداد کدام یک از اقسام اشخاص حقوقی عمومی طبقه بندی شود، امری است که در اساسنامه مصوب ۱۳۶۶ اندکی مبهم است، در حالی که اساسنامه جدید صریحاً دانشگاه آزاد را مؤسسه عمومی غیردولتی و غیرخصوصی دانسته است. در ماده ۵ اساسنامه مذکور مصوب ۸۹ آمده است: «دانشگاه مؤسسه‌ای غیرخصوصی و غیردولتی است...»

د. ماهیت حقوقی اموال دانشگاه آزاد اسلامی

با توجه به اینکه دانشگاه آزاد اسلامی در ماده ۵ اساسنامه خود «مؤسسه» قلمداد شده است، بنابراین از نظر علم حقوق دارای شخصیت حقوقی تلقی می‌شود و طبق اصول کلی اموال آن به خود دانشگاه تعلق دارد. این قید هم در اساسنامه مصوب

دانشجو نیز می‌پردازد. از دیگر امکانات دانشگاه می‌توان به ۲۴ مجتمع بیمارستانی این دانشگاه اشاره کرد. گفتنی است این دانشگاه جهت ارتقای سطح علمی در راستای نیل به اهداف مندرج در سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴ درصد است با استخدام و جذب هیأت علمی تا ۱۰۵ هزار نفر و راه اندازی قریب به ۲۵۰ مرکز تحقیقاتی و پارک های علم و فناوری جایگاه خود را در میان دانشگاه های جهان ارتقا دهد. تاکنون این دانشگاه از طریق حضور فعال اعضای هیات علمی و دانشجویان خود در سمینارها، نشست ها و مسابقات علمی و ورزشی مختلفی که در سراسر جهان برگزار گردیده است، توانسته بیش از ۱۲۰۰ مدال جهانی را کسب نماید.

۱. طباطبایی مومنی، منوچهر (۱۳۸۷)، حقوق اداری، تهران: انتشارات سمت، چ ۱۵، ص ۲۹۵

۲. ماده ۵ - دانشگاه مؤسسه‌ای است غیرخصوصی و غیردولتی و اموال آن بعنوان اموال عمومی محسوب می‌شود. هیچ یک از اعضای هیأت مؤسس، هیأت امانت، مدیران و دیگر ارکان و مسئولین دانشگاه هیچ گونه حق مالکیت و حق انتفاع شخصی از اموال مزبور را ندارند و اموال و منافع مزبور منحصراً با رعایت مفاد این اساسنامه و مقررات حاکم و با رعایت مصلحت دانشگاه، صرف هزینه‌ها و پیشرفت و توسعه فعالیت های دانشگاه خواهد شد.

۶۶/۸/۱۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی و هم در اساسنامه مصوب ۱۳۸۹ شورای مذکور مورد تاکید قرار گرفته است. بر این اساس دانشگاه آزاد اسلامی مالک اموال خود بوده و اداره اموال خود را در چارچوب اساسنامه دانشگاه و سایر قوانین و مقررات عمومی به عهده دارد و درآمدهای آن باید صرف هزینه‌ها، پیشرفت و توسعه فعالیت‌های دانشگاه بشود.^(۱)

۱. اساسنامه جدید مصوب ۱۳۸۹/۱۱/۲۶ در ماده ۵ پس از تاکید بر این که دانشگاه آزاد موسسه ای عمومی غیر دولتی و غیر خصوصی است، مقرر کرده است:

«... اعضای هیات موسس، هیات امناء و مدیران دانشگاه هیچگونه حق مالکیت و حق انتفاع شخصی از اموال موسسه فوق را ندارند و اموال و منافع مزبور منحصرأ با رعایت مفاد این اساسنامه و مقررات حاکم و با رعایت مصلحت دانشگاه، صرف هزینه‌ها و پیشرفت و توسعه فعالیت‌های دانشگاه خواهد شد.

تبصره ۱ - در صورت انحلال دانشگاه با رعایت مفاد ماده ۲۳ این اساسنامه و تبصره آن کلیه اموال در اختیار ولی فقیه قرار می‌گیرد.

تبصره ۲ - تصرف در اموال دانشگاه با تصویب هیات امناء و توسط رئیس دانشگاه در چارچوب آیین نامه‌ای که به تصویب هیات امناء دانشگاه می‌رسد انجام می‌پذیرد. این بند در ذیل ماده ۱۴ اساسنامه جدید دانشگاه آزاد اسلامی در خصوص اختیارات رئیس دانشگاه منظور می‌شود».

۱. اقدام هیأت موسس در وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی

در شهریور ماه ۱۳۸۸ اعضای هیأت موسس دانشگاه آزاد اسلامی تمامی اموال غیرمنقول اعم از مشاع یا مفروز و دارایی‌های منقول بادوام، حقوق، امتیازات، سهام و تمام اجزاء، توابع و متعلقات مربوط به دانشگاه آزاد اسلامی را وقف کردند.^(۱) در بیانیه هیأت موسس دلیل این وقف اینگونه ذکر گردید:

«این سرمایه عظیم در درجه اول و عمدتاً متکی به شهریه دریافتی از میلیون‌ها دانشجو بوده و اندکی از آن از منابع کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی خیر تامين شده و به این وسیله بار عظیم مالی از دوش دولت و بودجه ملی برداشته شده است. باوقف این ثروت عظیم ملی این ثروت به ملت بازگردانده می‌شود».^(۲)

همچنین در این بیانیه به استیزان از مقام رهبری نیز چنین اشاره شد:

«... با استعانت از الطاف الهی و پس از استیزان از مقام معظم رهبری و دریافت نظر موافق معظم له و با مشورت با حقوقدانان و صاحب‌نظران طی یکسال گذشته با صرف اوقات فراوان و بررسی‌های حقوقی و کارشناسی پس از تهیه و تصویب وقف نامه‌ای جامع در شامگاه پنجم ماه مبارک رمضان سال ۱۳۴۰ هجری قمری مطابق با چهارم شهریورماه ۱۳۸۸ به اتفاق آرا و با توجه به مفاد اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان هیأت موسس و واقف و با انشا و امضای صیغه شرعی... وقف شرعی موبد عام و حبس مخلد اسلامی نمودند...».

۱. اینکه آیا هیأت موسس از حیث حقوقی دارای چنین اختیاری می‌باشد یا خیر موضوعی است که باید از طریق مطالعه وظایف و اختیارات آن هیئت بر اساس اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی که به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است تشخیص داده شود. چرا که بر فرض جواز وقف اموال متعلق به اشخاص حقوقی به وسیله آنان، وقف در صورتی مجاز است که ارکان شخص حقوقی مطابق اساسنامه، اختیار چنین تصرفی را در اموال شخص حقوقی داشته باشند؛ امری که در فتوای منسوب به مقام معظم رهبری نیز مورد توجه قرار گرفته است که وقف اموال مورد بحث در صورتی مجاز است که واقف یعنی رکن تصویب‌کننده و ابرازکننده در اموال مذکور تصرف مالکانه داشته باشند. این در حالی است که هیچ‌یک از ارکان دانشگاه آزاد اسلامی نه مطابق اساسنامه جدید و نه مطابق اساسنامه مصوب ۱۳۶۶ اختیار چنین امری را نداشته‌اند. ملاحظه مواد (۹)، (۱۲) و (۱۴) هر دو اساسنامه به خوبی نشان دهنده این مسئله است.

۲. متن بیانیه هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامی در ضمیمه شماره (۱) آورده شده است.

پس از انتشار این بیانیه از جانب هیأت موسس،^(۱) استناد هیأت موسس به استیذان از مقام معظم رهبری جهت وقف دانشگاه آزاد از جانب دفتر معظم‌له تکذیب شد.^(۲)

۲) ورود شورای عالی انقلاب فرهنگی به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی

اقدام هیأت موسس دانشگاه آزاد در وقف اموال این دانشگاه و شدت گرفتن اختلافات بر سر تداوم مسئولیت رئیس دانشگاه آزاد اسلامی^(۳) منجر شد تا شورای عالی انقلاب فرهنگی به بررسی جدی موضوع پرداخته و در نهایت اساسنامه جدیدی را برای این دانشگاه در سال ۱۳۸۹ به تصویب برساند. به موجب مفاد این اساسنامه اقدام هیأت موسس در وقف دانشگاه آزاد کان لم یکن گردیده و از سوی دیگر، دانشگاه به موسسه‌ای غیردولتی تبدیل شد به نحوی که اعضای موسس، هیأت امنا و مدیران دانشگاه هیچگونه حق مالکیت و حق انتفاع شخصی از اموال موسسه فوق را ندارند.

یکی از علل وقف دانشگاه آزاد توسط هیأت موسس را می‌توان ابهامات موجود در اساسنامه مصوب ۱۳۶۶ دانست؛ چرا که در آن اساسنامه به این مسئله که دانشگاه موسسه‌ای غیرخصوصی است پرداخته نشده بود و مجال این تفسیر را فراهم کرده بود که اموال این دانشگاه قابلیت وقف دارند. به همین جهت شورا در اساسنامه جدید به تبیین دقیق‌تر ماهیت حقوقی دانشگاه آزاد اسلامی و اموال آن پرداخت. به ویژه بعد از ورود مقام رهبری به موضوع و تأکید بر غیرخصوصی بودن دانشگاه آزاد اسلامی، شورا لفظ غیرخصوصی بودن را نیز به ماده ۵ اساسنامه جدید الحاق نمود تا ابهامی در خصوص نبودن اموال دانشگاه در اساسنامه باقی نماند. لذا شورای عالی انقلاب فرهنگی با تبیین دقیق ماهیت حقوقی دانشگاه و اموال آن در اساسنامه جدید به ابهام

۱. رجوع شود به: <http://www.tabnak.ir>

۲. در این تکذیبیه آمده است: «در پی صدور بیانیه هیأت مؤسس دانشگاه آزاد اسلامی در مورخ ۱۳۸۸/۶/۷ در مورد وقف اموال و دارایی‌های این دانشگاه، یک مقام آگاه در دفتر مقام معظم رهبری اعلام کرد: موافقتی از ناحیه رهبر معظم انقلاب اسلامی در خصوص وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی اعلام نشده است». جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به:

http://farsi.khamenei.ir/news_content?id=7972_

۳. دکتر عبدالله جاسبی از بدو تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۱۳۶۱ تا دی ماه ۱۳۹۰ ریاست این دانشگاه را بر عهده داشتند.

زدایی از موضوعات پیش آمده پرداخت.

سوالی که مطرح است و باید بدان پرداخت آن است که آیا شورای عالی انقلاب فرهنگی می تواند با وضع مصوبه ای خلاف مصوبات قبلی خود، برخی محدودیت های حقوقی برای اشخاص حقوقی حقوق عمومی تحت صلاحیت خود مانند دانشگاه آزاد اسلامی ایجاد نماید؟ و دیگر آنکه آیا شورای صلاحیت داشت تا با انجام اقداماتی مانع وقف اموال دانشگاه آزاد شود درحالی که وقف اموال دانشگاه پیش تر توسط هیئت موسس انجام شده بود؟ در مباحث آتی به این سوالات پرداخته خواهد شد.

۳) ورود قوه قضاییه به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی

یک روز قبل از تصویب طرح «حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیردولتی» در مجلس، شعبه ۲۹ دادگاه عمومی (حقوقی) تهران دستور توقف اجرای مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی درباره اساسنامه اصلاحی دانشگاه آزاد اسلامی را صادر کرد. این حکم در پی طرح دعوای دانشگاه آزاد اسلامی به طرفت شورای عالی انقلاب فرهنگی در دادگاه عمومی تهران صادر گردید. دانشگاه آزاد با تقدیم دادخواستی با استناد به اساسنامه مصوب هیأت مؤسس خواستار ابطال اساسنامه جدید دانشگاه مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی شده بود. به موجب این دستور موقت، مقرر شد تا زمان رسیدگی ماهوی به شکایت دانشگاه آزاد اسلامی از شورای عالی انقلاب فرهنگی، اجرای اساسنامه جدید متوقف بماند.

مهم ترین ادعاهایی که در دادخواست دانشگاه آزاد اسلامی مندرج است^(۱) یکی مغایرت اساسنامه مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با قوانین موضوعه کشور است و دیگری مغایرت آن با آئین نامه ها و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی. در مورد مغایرت اساسنامه با آئین نامه ها و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، در متن دادخواست آمده است:

"به موجب ماده ۱۹ اساسنامه مصوب ۱۳۶۶/۸/۱۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی، هرگونه تغییر یا اصلاح اساسنامه منوط به پیشنهاد هیأت مؤسس... شده است. همچنین به موجب ماده ۳۱ اساسنامه الگوی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی مصوب ۷۷/۳/۱۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی هرگونه تغییر در مواد این اساسنامه

منوط به پیشنهاد موسس یا هیات موسس و سپس تایید شورای گسترش آموزش عالی و نهایتاً تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی گردیده است.^(۱) ... شورای عالی انقلاب فرهنگی با علم به وظیفه سیاست‌گذاری، نظارت، تصویب و همچنین مراقبت در حفظ اسلامی بودن دانشگاه‌ها... در هر دو اساسنامه مذکور صرفاً وظیفه سیاست‌گذاری، نظارتی و تصویبی برای خود در نظر گرفته است و حق مسلم تهیه، تدوین و پیشنهاد برای تغییر یا اصلاح اساسنامه را به عهده هیات موسس قرار داده است. در حالی که در اساسنامه اخیرالتصویب نه تنها ماده ۱۹ اساسنامه^(۲) دانشگاه آزاد اسلامی و ماده ۳۱ اساسنامه الگو، رعایت نشده است بلکه از جهت اینکه اساسنامه مذکور بدون هرگونه پیشنهاد از طرف هیات موسس تهیه و تصویب شده و همچنین در ماده ۲۴ آن^(۳) حق مداخله در تهیه اساسنامه به شورای عالی انقلاب فرهنگی واگذار شده است مغایر با فرامین حضرت امام و مقام معظم رهبری که سیاست‌گذاری، نظارت، تصویب و مراقبت در حفظ اسلامی ماندن دانشگاه را به شورای عالی انقلاب فرهنگی تفویض نموده‌اند می‌باشد... .

و در مورد مغایرت اساسنامه مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با قوانین موضوعه کشور، در این دادخواست چنین آمده است:

«به موجب وقف نامه مورخ ۸۸/۶/۴، که پس از استعلام از نظر فقهی مقام معظم رهبری مبنی بر اینکه دانشگاه آزاد نسبت به اموالی که مربوط به دانشگاه است و هیات موسس یا امضاء حق تصرف مالکانه نسبت به آن دارند می‌توانند آن را وقف کنند، اموال دانشگاه آزاد اسلامی کلاً وقف گردیده و در تاریخ ۸۸/۷/۴ به ثبت رسیده است و طبق

۱. در ماده مذکور آمده است: «هرگونه تغییر در مواد این اساسنامه با پیشنهاد موسس یا هیات موسس و تایید شورای گسترش آموزش عالی و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی امکان پذیر خواهد بود»
۲. ماده ۱۹ اساسنامه مصوب ۱۳۶۶: «هرگونه تغییر و یا اصلاح در این اساسنامه یا پیشنهاد هیات موسس و حسب مورد تایید شورای گسترش وزارت فرهنگ و آموزش عالی یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی امکان‌پذیر خواهد بود».
۳. در ماده مذکور آمده است: «هرگونه تغییر و اصلاح این اساسنامه مطابق راهکارهای ذیل انجام می‌شود:

- ۱- بنا به پیشنهاد هر یک از هیاتهای موسس و امضاء دانشگاه و حسب مورد تایید شورای گسترش آموزش عالی وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ۲- بنا به پیشنهاد و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی».

مواد ۶۲ و ۶۳ قانون مدنی به قبض متولی داده شده و در نتیجه از این تاریخ کلیه قواعد و ضوابط شرعی و قانونی عقد وقف از جمله نحوه اداره موقوفه براساس وقف‌نامه بر آن حاکم گردیده است. اساسنامه اخیر التصویب که در ماده ۵ آن با دخالت در اموال موقوفه این اموال را برخلاف نظر واقف در زمره اموال عمومی قرار داده است، همچنین سایر مواد اساسنامه بالاخص مواد ۱۰ و ۱۲ آن^(۱) که اداره موقوفه

۱. در ماده ۱۰ اساسنامه مصوب ۱۳۸۹ اعضای هیأت امنای دانشگاه آزاد تعیین شده اند.

ماده ۱۲ - وظایف و اختیارات هیئت امناء:

الف) تصویب سازمان و تشکیلات دانشگاه و آیین‌نامه‌های مالی و اداری که از طرف رییس دانشگاه پیشنهاد می‌شود.

ب) تصویب بودجه دانشگاه و پیشنهاد طرح‌های توسعه آن به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

ج) تعیین خزانهدار دانشگاه و همچنین تعیین اشخاصی که حق گشایش حساب‌های بانکی به نام دانشگاه و حق برداشت از حساب‌های آن را دارند و تعیین حسابرس برای دانشگاه

د) تایید و تصویب حساب‌ها و ترازنامه سالانه دانشگاه با توجه به گزارش حسابرسی و سپس تقدیم گزارش به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

هـ) پیشنهاد رییس دانشگاه به شورای عالی انقلاب فرهنگی و صدور حکم توسط رییس هیئت امناء پس از تصویب توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی.

تبصره - هیئت امناء پس از رسمیت یافتن طبق این اساسنامه، ظرف مدت یک‌ماه فرد پیشنهادی برای احراز ریاست دانشگاه را به شورای عالی انقلاب فرهنگی معرفی می‌نماید.

و) عزل رییس دانشگاه.

ز) جلب کمک‌های مالی و امکانات

ح) تصویب مقررات مربوط به اعضاء هیئت علمی و کارکنان اداری دانشگاه و تعرفه حقوق و دستمزد و مزایا

تبصره - مقررات ناظر بر جذب و تبدیل وضعیت هیئت علمی دانشگاه، تابع حکم مقرر در ماده ۱۹ این اساسنامه خواهد بود.

ط) پیشنهاد هر نوع تاسیس، توسعه یا انحلال واحدهای دانشگاه به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

س) تنظیم آیین نامه مالی و معاملاتی و ارایه آن به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موضوع ماده ۱۵ کلیات آیین نامه تاسیس موسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی.

ک) پیشنهاد میزان شهریه دانشجویان و آیین‌نامه چگونگی دریافت آن جهت تصویب حسب مورد به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و اموال آن را برخلاف وقف‌نامه و نظر واقف در اختیار اشخاصی غیر از متولیان وقف قرار داده است مغایر با مسلمات فقه و مقررات قانون مدنی در باب وقف بالاخص مواد ۷۹^(۱) و ۸۲^(۲) آن می‌باشد که از این جهت محکوم به بطلان است.

شعبه ۲۹ دادگاه عمومی (حقوقی) تهران بعد از رسیدگی به درخواست صدور دستور موقت، با توقف موقت اجرای اساسنامه جدید تا پایان رسیدگی ماهوی به خواسته اصلی موافقت کرد.^(۳)

۴. ورود دادستان کل کشور به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی و دستور رسیدگی مجدد

۴-۱ نامه دادستان به رئیس قوه قضائیه

پس از صدور حکم دادگاه عمومی تهران در مورد دستور منع اجرای موقت اساسنامه شورا و تصویب طرح «حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز

(گ) تنظیم و تصویب آیین نامه داخلی هیئت امناء

(ف) تصویب اخذ وام

(ل) تعیین نحوه اداره واحدهای تولیدی دانشگاه

(م) تصویب آیین‌نامه تشکیل شورای دانشگاه

(ن) تصویب ظرفیت پذیرش دانشجویان که از طرف رییس دانشگاه پیشنهاد می‌گردد.

(ی) انتخاب رییس واحدهای مراکز استان و واحدهایی که دارای ۵۰۰۰ دانشجو به بالا می‌باشد به پیشنهاد رییس دانشگاه و تایید هیات امناء و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد. همچنین انتخاب روسی سایر واحدها به پیشنهاد رییس دانشگاه و تایید هیات امناء و حسب مورد تصویب وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خواهد بود. صدور حکم برای مدت چهار سال توسط رییس دانشگاه انجام می‌شود.

۱. ماده ۷۹ - واقف یا حاکم نمیتواند کسیرا که در ضمن عقد وقف متولی قرار داده شده است عزل کنند مگر در صورتیکه حق عزل شرط شده باشد و اگر خیانت متولی ظاهر شود حاکم ضم امین میکند.

۲. ماده ۸۲ - هر گاه واقف برای اداره کردن موقوفه ترتیب خاصی معین کرده باشد متولی باید بهمان ترتیب رفتار کند و اگر ترتیبی قرار نداده باشد متولی باید راجع بتعمیر و اجاره و جمع‌آوری منافع و تقسیم آن بر مستحقین و حفظ موقوفه و غیره مثل وکیل امینی عمل نماید.

۳. اسناد و مدارک این قسمت شامل متن حکم شعبه ۲۹ در زمینه دستور منع موقت اجرای اساسنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی در ضمیمه شماره (۲) آورده شده است.

آموزش عالی غیردولتی» توسط مجلس که منجر به تأیید وقف دانشگاه آزاد اسلامی می شدو در تعارض با مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی بود، در اول تیرماه ۸۹ دادستان وقت کل کشور با ارسال نامه ای خطاب به رئیس وقت قوه قضائیه اعلام کرد حکم دادگاه بر توقف مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی خلاف موازین شرعی است. وی از رئیس قوه قضائیه خواستار صدور دستور بررسی مجدد موضوع شد.^(۱)

۴-۲ دستور رسیدگی مجدد

ساعتی پس از انتشار نظر دادستان کل کشور و نامه وی به رئیس قوه قضائیه، خبر دیگری منتشر شد مبنی بر اینکه رئیس قوه قضائیه دستور بررسی مجدد به شکایت دانشگاه آزاد اسلامی را صادر کرد.^(۲)

اگر چه دادستان کل کشور در نامه خود دستور موقت صادره از شعبه ۲۹ قوه

۱. متن کامل نامه دادستان کل بدین شرح است:

«حضرت آیت الله صادق آملی لاریجانی

ریاست معظم قوه قضائیه

سلام علیکم

با احترام، بدینوسیله به استحضار می رساند دادنامه شماره ۸۹۰۹۹۷۰۲۲۸۹۰۰۱۸۲ مورخ ۸۹/۳/۱۷ صادره از شعبه ۲۹ دادگاه عمومی (حقوقی) تهران مبنی بر صدور دستور موقت دایر بر توقف اجرای همه مواد مندرج در اساسنامه مصوب جلسات ۶۶۰، ۶۵۶، ۶۵۴، ۶۵۱، ۵۹۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی که در تاریخ ۸۹/۳/۲۹ مورد تأیید رئیس کل دادگاه های عمومی و انقلاب تهران قرار گرفته ملاحظه شد.

نظربه اینکه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در دایره وظایف و اختیارات آن شورا از بدو تاسیس در زمان امام راحل (رضوان الله تعالی علیه) و در ادامه آن در دوران زعامت مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) به استناد امر ولی فقیه در حکم قانون بوده و آثار قانونی بر آن مترتب می باشد. علیهذا دستور موقت صادره به گونه ای که شامل تمام مواد اساسنامه باشد خلاف موازین شرعی بوده و پیشنهاد اعمال مقررات ماده ۱۸ اصلاحی قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب نسبت به رای مذکور می شود.

بدیهی است براساس اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این امر نافی نظم خواهی افراد حقیقی و حقوقی از محاکم دادگستری در موارد ادعای خروج از دایره وظایف و اختیارات، نمی باشد».

۲. صدور دستور رسیدگی مجدد موجب شکایت وکلای دانشگاه آزاد اسلامی از دستور مذکور به ریاست قوه قضائیه شد. که در این به اړه رک:

قضائیه را خلاف موازین شرعی دانسته است اما نکاتی درخور توجه در متن نامه موجود است که لازم است پاسخ داده شود. از جمله آنکه دادستان در نامه خود، دستور موقت صادره به گونه‌ای که شامل «تمام» مواد اساسنامه باشد را، خلاف موازین شرعی دانسته و همین مسئله این سوال را ایجاد می‌نماید که آیا اگر دستور موقت نسبت به «بخشی» از مواد اساسنامه صادر می‌شد خلاف موازین شرعی نبود؟ دوم آنکه دادستان در انتهای نامه خود به رئیس قوه قضائیه آورده است: «بدیهی است براساس اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این امر نافی تظلم‌خواهی افراد حقیقی و حقوقی از محاکم دادگستری در موارد ادعای خروج از دایره وظایف و اختیارات، نمی‌باشد». لذا سوال دیگری که مطرح می‌شود آنست که چه کسی می‌تواند به شکایات صورت گرفته از شورا به استناد عدول آن شورا از حیطه وظایف و اختیاراتش پردازد؟ و سوم اینکه آیا دادگاه‌ها می‌توانند مستقلاً تشخیص دهند که شورای عالی انقلاب فرهنگی از حیطه وظایف و اختیارات خود عدول نموده یا خیر؟

۵. بررسی حقوقی صلاحیت قوه قضائیه برای رسیدگی به دادخواهی از مصوبات و تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱) شورای عالی انقلاب فرهنگی نهادی است که بر پایه اختیارات مقام رهبری مستند به اصل (۵۷) قانون اساسی تاسیس شده است اما صرف تاسیس این نهاد به واسطه مقام ولایت امر و امامت امت نمی‌تواند دلیلی متقن برای التزام دائمی به مصوبات آن تلقی گردد چه آنکه مصوبات این شورا می‌تواند به جهت راهبری و ارشاد محیط فعال فرهنگی جامعه و تشکل ظرفیت‌ها و استعدادها پراکنده برای تحقق اهداف مطلوب باشد اما آنچه که باعث الزام آور شدن مصوبات این شورا شده است در واقع حکم مقام رهبری نسبت به التزام به مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی است. لذا اعتبار التزام به مصوبات این نهاد نه از باب حکم حکومتی یا در حکم حکم حکومتی بودن مصوبات آن که به جهت تاکیدات و احکام مقام رهبری در ضرورت عمل به این مصوبات است. لذا مصوبات آن شورا بر این اساس برای کلیه نهادها الزام آور است و به همین جهت همانطور که هیچ نهادی از لحاظ شرع و قانون اساسی نمی‌تواند حکم ولایت امر را لغو و یا ابطال نماید هیچ نهادی هم نمی‌تواند احکام و مصوبات نهادهایی که به موجب حکم مقام رهبری به وضع مصوبات و قواعد لازم الاجرا می‌پردازند را لغو یا ابطال نماید. بر این اساس لغو، ابطال و یا حتی توقیف

موقت اجرای تمام یا بخشی از مصوبات این نهادها به مثابه لغو، ابطال و توقیف موقت حکم حکومتی مقام رهبری است که از لحاظ شرع و قانون اساسی چنین اجازه‌ای به کسی جز مقام رهبری و ولایت مطلقه امر داده نشده است. به همین دلیل و بر خلاف بیان دادستان کل باید گفت که صدور دستور توقف موقت اجرای اساسنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی از سوی دادگاه‌های عمومی حتی نسبت به بخشی از اساسنامه مذکور هم غیرقانونی و نامشروع است.

۲) نکته دیگری که در ادامه به آن باید پرداخت مسئله‌ی امکان رسیدگی قضایی به شکایات از باب تخطی شورا از حیطه صلاحیت و اختیارات خویش است. به این معنا که اگر کسی مدعی شود شورای عالی انقلاب فرهنگی که بر پایه اصل (۵۷) قانون اساسی و بر اساس حکم ولایت امر تشکیل شده است در وضع برخی مصوبات خود از حیطه وظایف و اختیاراتشان عدول نموده است، و بدین دلیل به دستگاه قضا جهت جلوگیری از اجرای آن مصوبات شکایت کند آیا دستگاه قضایی صلاحیت رسیدگی به این شکایت را دارد؟

بر اساس اصل ۶۱ قانون اساسی اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی می‌پردازد، و مطابق اصل ۳۴ آن قانون دادخواهی حق مسلم هر فرد شناخته شده است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نماید. همچنین به موجب اصل ۱۵۹ قانون اساسی نیز مرجع رسمی تظلمات و شکایات، دادگستری است.

بنابراین قوه قضائیه اصلی‌ترین نهاد رسیدگی به تظلمات و مرجع عام دادخواهی است که مستقل از قوای دیگر عمل می‌نماید. لکن اعمال آن بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی زیر نظر ولایت مطلقه امر است. با این وجود آیا می‌توان گفت که قوه قضائیه صلاحیت رسیدگی به شکایات مردم از تصمیمات و مصوبات نهادهایی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی را دارد؟

در پاسخ به این سوال می‌توان گفت اولاً باید در نظر گرفت که حیطه صلاحیت و اختیارات این شوراها توسط مقام رهبری تعیین می‌شود. لذا تنها مرجعی که باید برای شناخت حیطه صلاحیت‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی به آن رجوع کرد مقام ولایت مطلقه امر است. اگر چه در این زمینه سازوکار حقوقی معینی پیش بینی نشده است اما می‌توان از طریق استعلام از آن مقام به این امر اقدام کرد. ثانیاً در صورتی که این شورای عالی از حوزه صلاحیت خود تجاوز نماید نمی‌توان تشخیص این موضوع

را بر عهده دستگاه قضایی دانست؛ چرا که تاسیس این شورا به موجب اصل (۵۷) قانون اساسی و از طرق غیرعادی بوده است و وصف مرجعیت عام دادگاه‌های دادگستری برای توجیه رسیدگی به دعاوی در این قبیل موارد وجه مناسبی ندارد. التزام به احکام شورا به واسطه حکم مقام رهبری مانع رسیدگی قضایی است و لذا ابطال آنها و تشخیص خروج آنها از حیطه صلاحیت‌های آن شورا تنها با مقام موسس است. در مورد نهادهایی که موسس آنها مقام رهبری است و در قانون اساسی ذکری از آنها به میان نیامده تنها نهاد صالح برای رسیدگی و تشخیص، مقام موسس است که در این مورد مقام رهبری است.

به همین دلیل قسمت اخیر نامه دادستان کل خطاب به رئیس قوه قضائیه که بیان می‌دارد: «بدیهی است براساس اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این امر نافی تظلم‌خواهی افراد حقیقی و حقوقی از محاکم دادگستری در موارد ادعای خروج از دایره وظایف و اختیارات نمی‌باشد». به هیچ عنوان صحیح به نظر نمی‌رسد.

در مورد امکان رسیدگی قضایی به شکایات اشخاص از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باید چنین گفت که اگرچه در نظام تفکیک قوا وجود دو پارلمان در یک اقلیم بسیط از دیدگاه نظریه پردازان حقوق اساسی وجاهتی ندارد، اما از آنجا که در جمهوری اسلامی ایران این نهادها کارویژه‌ای مشابه قوه مقننه، البته به صورت استثنایی و در دایره محدود صلاحیتی را دارا هستند (هرچند به معنای واقعی کلمه پارلمان نیستند) باید همان دیدگاهی که در حقوق اساسی برای قوه مقننه ارائه می‌شود برای این نهادها نیز بپذیریم؛ چه آنکه در دیدگاه فوق به جهت آنکه ارکان حکومت باید بر مبنای قانون بچرخد و نهادهای حکومتی همگی باید مجری قانونی باشند که مرجع صلاحیتدار آن یعنی مجلس به وضع آن پرداخته است، در این مورد نیز ارکان حکومت از جمله قوه قضائیه باید نسبت به مصوبات نهادهای مذکور که از اعتباری بالاتر از قانون عادی برخوردارند ملتزم بوده و بر مبنای مصوبات آنها عمل کنند و لذا با توجه به اینکه ابطال مصوبات قوه مقننه را نمی‌توان از دادگاه مطالبه کرد، ابطال مصوبات این نهادها را نیز نمی‌توان، به همان دلیل، از دادگاه درخواست نمود. بلکه لازم است دادگاه‌ها در مواقعی که طرفین دعوا به مفاد مصوبات این نهادها استناد می‌کنند، به این مصوبات، همانند قوانین دیگر، ترتیب اثر داده به استناد مصوبات نهادهای مذکور و منطبق با آنها، رأی صادر کنند.

بر این مبنا می‌توان معتقد شد که دستگاه قضایی نمی‌تواند دستور توقف موقت اجرای احکام این نهادها را صادر نماید چه رسد به صدور حکم لغو یا ابطال مصوبات آنها. واقعیت آن است که شوراها ی عالی مذکور به جهت ویژگی خاص نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران و نیاز اساسی این نظام به برجیدن ساختارهای فرهنگی نظام سابق و جایگزین کردن ساختارهای جدید مبتنی بر دیدگاه‌های اعتقادی اسلامی، ضرورت وجودی یافته‌اند.

۶. صلاحیت دیوان عدالت اداری برای رسیدگی به شکایت از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی

ممکن است چنین ادعا شود که دیوان عدالت اداری برای رسیدگی به تظلم خواهی از مصوبات و اقدامات کلیه نهادهای حکومتی، در محدوده اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی دارای صلاحیت است و از آنجا که شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز یکی از نهادهای حکومتی است، نظارت قضایی دیوان بر آن قابل اعمال است. در توضیح باید گفت:

۱) در جمهوری اسلامی ایران به استناد اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی مسئولیت رسیدگی به شکایات مردم از مأمورین، واحدها یا آیین نامه‌های دولتی بر عهده دیوان عدالت اداری است. به همین جهت این دیوان نمی‌تواند به تصمیمات نهادهای غیردولتی نظارت نماید.

۲) نظریه تفسیری شورای نگهبان در مورد اصل ۱۷۰ قانون اساسی حاکی از مفهوم محدود دولت یعنی قوه مجریه در این اصل است.^(۱) با این حال حقوق دانان مخالف این دیدگاه قائل به تفکیک معنای دولت در اصل ۱۷۰ قانون اساسی با اصل ۱۷۳ آن قانون بوده و در باب بیان تفسیر دولت در اصل ۱۷۰ قانون اساسی به نظریه تفسیری فوق‌الذکر استناد نموده و معنای قوه مجریه را برای آن قائل می‌شوند و در مورد معنای دولت در اصل ۱۷۳ قائل به دولت در معنای وسیع آن هستند^(۲). (ر.ک: جلالی،

۱. نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۳۸۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۱ شورای نگهبان: باتوجه به قرینه «قوه مجریه» در قسمت اخیر اصل یکصد و هفتادم قانون اساسی مقصود از تعبیر دولتی در اصل قوه مجریه است

۲. جلالی، محمد (۱۳۸۳): «نقد رأی دیوان عدالت اداری درباره ابطال مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی»، نشریه حقوق اساسی، زمستان، ش ۳، صص ۳۳۴-۳۴۷

محمد (۱۳۸۳)، صص ۳۳۴-۳۴۷)

با این وجود، برخی حقوقدانان در باب حیطه صلاحیت دیوان عدالت اداری چنین نگاشته‌اند که: «دولت به سبب مدیریت سیاسی دارای مسئولیت سیاسی و به سبب مدیریت اداری دارای مسئولیت اداری است. مسئولیت سیاسی دولت در مقابل پارلمان و مسئولیت‌های اجرایی و اداری آن در مقابل دستگاه قضائی صالح است». (ر.ک: هاشمی، ۱۳۸۷، ص ۴۳۵) و از معنای دولت همان قوه مجریه را استنتاج نموده‌اند.

۳) در قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۳/۹،^(۱) تنها صلاحیت دیوان در رسیدگی به شکایات از نهادهای دولتی و نهادهای عمومی غیر دولتی پذیرفته شده بود و نهادهای حاکمیتی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی که به نحوی صلاحیت تقنینی دارند از دایره رسیدگی دیوان مستثنی شده بود.^(۲) البته در قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۰/۹/۲۲ که برخی مواد آن در ۹۲/۳/۲۵ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است، صلاحیت دیوان را گسترش داده است تا جایی که نهادهای مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی را از دایره نهادهای مستثنا از صلاحیت هیات عمومی، خارج نموده و بنابراین اشخاص، می‌توانند شکایات خود از این شورا را به دیوان ارجاع دهند.^(۳)

لکن پیش‌تر بیان گردید که شورای عالی انقلاب فرهنگی نهادی است که بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی و به حکم مقام رهبری تأسیس شده است و لذا مصوبات آن به حکم آن مقام الزام آور است.^(۴) به همین جهت نمی‌توان قائل شد که نهادی مادون

۱. قانون لازم الاجرا و حاکم بر پرونده مورد بحث

۲. در تبصره ماده ۱۹ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵ در مورد مستثنیات صلاحیت هیات عمومی دیوان عدالت اداری چنین آمده است: «رسیدگی به تصمیمات قضائی قوه قضائیه و مصوبات و تصمیمات شورای نگهبان قانوناساسی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان، شورای عالی امنیت ملی و شورای عالی انقلاب فرهنگی از شمول این ماده خارج است».

۳. در تبصره ماده ۱۲ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲ چنین آمده است: «رسیدگی به تصمیمات قضائی قوه قضائیه و صرفاً آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و تصمیمات رئیس قوه قضائیه و مصوبات و تصمیمات شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان و شورای عالی امنیت ملی از شمول این ماده خارج است».

۴. ر.ک: به ایراد شورای نگهبان نسبت به مصوبه مجلس در مورد طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۹۲/۰۶/۰۶

مقام رهبری بتواند بدون اذن آن مقام به نظارت بر نهادهایی که کارویژه حکومتی داشته و از اختیارات تفویض شده به واسطه مقام رهبری برخوردارند بپردازد. عدم امکان نظارت بر کار این نهادها بالتبع عدم امکان رسیدگی به شکایات از آنها را نیز در پی دارد. لذا چگونه می‌توان پذیرفت که دیوان عدالت اداری بتواند به مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیدگی نماید.

البته تنها در یک فرض می‌توان امکان نظارت بر مصوبات شورا توسط دیوان عدالت اداری را محرز دانست و آن در فرضی است که برای مصوبات آن شورا ارزشی کمتر از قانون عادی قائل شویم که در این صورت باید مطابق اصل ۱۷۰ قانون اساسی مصوبات شورا مانند مصوبات دیگر دستگاه‌های دولتی در صورتی که مورد شکایت واقع شوند توسط دیوان مورد رسیدگی قرار گیرند. در حالی که شورای نگهبان، همانطور که پیش از این اشاره شد، آن دسته از مصوبات مجلس را که مغایر مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشند به استناد اصل (۵۷) قانون اساسی مورد ایراد خود قرار می‌دهد.^(۱) در ضمن، اینکه در قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان نسبت به این مسئله سکوت شده و شورا از مستثنیات صلاحیت دیوان خارج گشته، نمی‌تواند مستقلاً به معنای صلاحیت دیوان در رسیدگی به شکایات و دعاوی از مصوبات شورا تلقی شود؛ چرا که رویه حقوقی و دلایل فوق مانع از تفسیر انحصاری مستثنیات مذکور در قانون جدید دیوان عدالت اداری است.

(۴) مجموع این دلایل نشان می‌دهد که دیوان صلاحیت رسیدگی به شکایات از مصوبات شورا را نخواهد داشت مگر آن که اعتباری کمتر از قانون عادی برای آنها قائل باشد و آنها را در حد مقررات عمومی در نظر بگیرد که این مسئله از صلاحیت دیوان به طور کامل خارج است. به این معنا که دیوان نمی‌تواند به تعیین جایگاه مصوبات نهادها و شوراهای عالی ایجاد شده توسط رهبری و حیطه صلاحیت آنها بپردازد بلکه تنها نهادی که حق تعیین جایگاه و صلاحیت برای این شوراهای و مصوبات آنها را دارد مقام رهبری است و ایشان نیز در این به ارجح بر لزوم تبعیت از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی تاکید کرده‌اند. (رجوع شود به: بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۷۵/۹/۲۰)

بنابراین هیچ یک از ارکان قوه قضاییه صلاحیت رسیدگی به دادخواهی از

مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی را ندارند لکن نظارت بر اعمال اداری آن نهاد و دیگر نهادهای حکومتی موجه و لازم به نظر می‌رسد.

۷. ورود مجلس شورای اسلامی به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی

در تاریخ ۸۷/۹/۱۷ عده‌ای از نمایندگان مجلس طرحی را با عنوان «حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیردولتی» به هیأت رئیسه ارائه کردند که به موجب مفاد آن به طور ضمنی به مؤسسان مراکز دانشگاهی غیردولتی این حق داده می‌شد که بتوانند اموال آن دانشگاه‌ها را وقف کنند. هر چند که در متن طرح مذکور ذکری از وقف به میان نیامده بود. این طرح بعدها با دوفوریت در صحن علنی مجلس مطرح شد ولی یک فوریت آن رأی آورد و در روز ۳۰ خرداد ۸۹ به تصویب رسید. به موجب این طرح، وقف اموال مراکز آموزش عالی و غیردولتی، غیرانتفاعی و سایر مؤسسات غیردولتی غیرآموزشی مجاز اعلام شد. بر اساس ماده ۳ الحاقی به این طرح مقرر شد وقف اموال آموزش عالی و غیردولتی، غیرانتفاعی و سایر مؤسسات غیردولتی غیرآموزشی که هیأت مؤسس یا هیأت امنای آنها حق تصرف مالکانه نسبت به آن را دارند و تا تاریخ تصویب این قانون صیغه وقف آن جاری شده و در آینده جاری شود معتبر باشد. براساس این مصوبه، نوع وقف در این بند وقف عام است.^(۱)

سوالی که مطرح می‌شود آن است که آیا مجلس می‌تواند با وضع قانون، مانع از اجرای مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی شود و یا تمام یا بخشی از مصوبه یا مصوبات این شورا را لغو نماید؟ دیگر آنکه آیا مجلس از حق وضع مصوباتی که موضوعاً در حیطه وظایف و اختیارات شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشند برخوردار است؟

۸. بررسی حقوقی صلاحیت قانونگذاری مجلس در همجواری با شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱) در هر جامعه‌ای که اصل تفکیک قوا و تقسیم مسئولیت‌ها پذیرفته شده باشد نهادی به قانونگذاری اختصاص داده می‌شود تا نمایندگان مردم در آن به تصمیم‌گیری

۱. نظرات و بیانات نمایندگان در مجلس شورای اسلامی در روزنامه رسمی شماره ۱۹۰۳۳ مورخ ۱۵ تیر ۸۹ نیز چاپ و منتشر شده است

و قانونگذاری در مورد مهم‌ترین مسائل جامعه بپردازند. لذا یکی از مهم‌ترین ارکان تعریف شده دولت مطابق قاعده تفکیک قوا، قوه قانونگذاری است که به آن پارلمان نیز گفته می‌شود. پارلمان در واقع نهادی است که کارویژه اصلی آن وضع قانون یا قواعد کلی لازم‌الاجراست (قاضی شریعت‌پناهی، ۱۳۸۸، ۱۸۰).

۲) مجلس شورای اسلامی بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی نهادی مستقل از قوای دیگر است که زیر نظر مقام رهبری اعمال می‌گردد. لذا مهم‌ترین نهادی که در قانون اساسی برای قانونگذاری تعیین شده است مجلس است.^(۱) اما در برخی دیگر از اصول قانون اساسی به نهادهای دیگری نیز اشاره شده که از صلاحیت قانونگذاری هرچند به صورت خاص و محدود برخوردارند؛ مانند اصل (۱۰۸) قانون اساسی در باب مسئولیت قانونگذاری فقهای شورای نگهبان در مورد اولین دوره انتخابات مجلس خبرگان رهبری و مسئولیت قانونگذاری مجلس خبرگان رهبری در تغییر قانون انتخابات این مجلس و آیین نامه داخلی آن.^(۲)

۳) اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصول (۵۸) و (۷۱) به وظایف و اختیارات مجلس پرداخته است. طرح‌ها و لوایحی که توسط مجلس به تصویب می‌رسند در صورت تأیید شورای نگهبان از ماهیت قانونی برخوردارند. کارکرد اولی و ذاتی مجلس، مطابق اصل (۵۸) قانون اساسی، قانونگذاری است و مطابق اصل (۶۲) قانون اساسی به دست نمایندگان مردم اعمال می‌شود. بر اساس اصل (۷۱) قانون اساسی مجلس در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند. این اصل، کارویژه اصلی مجلس را مشخص ساخته و نمایندگان مردم در این مجلس را مسئول اصلی قانونگذاری به شمار آورده است. قوانین مجلس در حدود مقرر در قانون اساسی دارای اعتبار است. لذا از حیث سلسله مراتب ذیل قانون اساسی قرار می‌گیرند.

۱. اصل پنجاه و هشتم: اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است که از نمایندگان منتخب مردم تشکیل می‌شود و مصوبات آن پس از طی مراحل که در اصول بعد می‌آید برای اجرا به قوه مجریه و قضائیه ابلاغ می‌گردد.

۲. چنانکه در اصل ۱۰۸ قانون اساسی آمده است: «قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آرای آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هر گونه تغییر و تجدید نظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت خود آنان است».

با این حال، ممکن است نهاد یا نهادهایی را بتوان یافت که در برخی موضوعات در وضع قواعد و یا مصوبات لازم‌الاجرا با مجلس اشتراک در صلاحیت داشته باشند. اما صلاحیت ذاتی و اولیه وضع قواعد موجد حق و تکلیف و لازم‌الاتباع در اکثر موضوعات موردنیاز جامعه، وجه ممیزه مصوبات این مجلس از دیگر مجالس و شوراهاست که به آن اهمیت والایی بخشیده است.

(۴) از سوی دیگر بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی قوه مقننه مستقل از دیگر قواست که زیر نظر مقام رهبری اعمال می‌گردد. لذا آنجا که مقام رهبری بر اساس اصل (۵۷) به تشکیل نهادها و شوراهای عالی جهت وضع قواعد لازم‌الاجرا اقدام می‌کند در واقع به طور غیرمستقیم بخشی از کارویژه مجلس به نهادها و یا شوراهای عالی دیگر هم تفویض می‌شود تا در عرض مجلس به وضع مصوبات لازم‌الاجرا بپردازند. البته ایجاد نهادهای جدید جهت وضع پاره‌ای قوانین و قواعد لازم‌الاجرا موجب سلب صلاحیت از مجلس که دارای حق قانونی وضع قانون در عموم مسائل است نمی‌شود، بلکه آن نهادها در کنار مجلس اختیار وضع مصوبات لازم‌الاجرا را بدست آورده‌اند.

(۵) سوالی که مطرح است آن است که آیا این نهادها می‌توانند در حیطه صلاحیت‌های خود مصوبه‌ای برخلاف مصوبات مجلس وضع نمایند و یا با مصوبه خود مصوبات مجلس را تحت‌الشعاع قرار دهند. از سوی دیگر آیا مجلس می‌تواند به وضع قوانینی مغایر با مصوبات آن شوراها اقدام نماید؟ و در نهایت در صورت تعارض مصوبات مجلس با این نهادها کدام یک مقدمند و مرجع تشخیص این ترجیح و تقدم کدام است؟

مجلس در وضع قوانین در عموم مسائل و موضوعات در حدود مقرر در قانون اساسی دارای صلاحیت و اختیار است، و حتی اختیارات و صلاحیت‌هایی که از جانب مقام رهبری به برخی شوراهای عالی تفویض شده از دایره صلاحیت مجلس نکاسته است؛ چرا که مقام تفویض‌کننده این صلاحیت‌ها به شوراهای عالی، در پی تحدید حدود صلاحیت مجلس نبوده است بلکه در راستای هم‌افزایی و سرعت بخشیدن به بسترسازی فرهنگی در کنار مجلس به آن شوراها اختیاراتی را تفویض نموده است. لکن صلاحیت تام مجلس در قانونگذاری به معنای آن نیست که مجلس بتواند قوانینی متعارض با مصوبات این شوراها وضع نماید. بلکه به این معناست که مجلس می‌تواند به وضع قانون در تمام زمینه‌ها در محدوده قانون اساسی بپردازد و در جایی که نهادی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی به وضع مصوبه الزام‌آور اقدام نموده مجلس از

تصویب مصوبه‌ای که مخالف یا در تعارض با مصوبات آن شورا باشد خودداری نماید. فائده عملی این مطلب آنجا است که روشن می‌سازد مجلس حتی نسبت به موضوعاتی که شورا در باب آنها مصوبه گذرانده است جهت وضع قانون ذی صلاح است^(۱) اما در وضع قانون باید مراعات مصوبات شورا را بنماید تا قوانین مجلس در مفهوم و منطوق مخالف و معارض مصوبات شورا نباشد.

نکته اساسی آن است که مجلس بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی باید زیر نظر ولایت مطلقه امر اعمال گردد. لذا در مواردی که مقام ولایت مطلقه امر به ایجاد نهادهای عالی جهت تصمیم‌گیری در برخی موضوعات اقدام نماید، مجلس بر اساس اصل فوق موظف به تبعیت از مصوبات این شوراها می‌شود و لذا نمی‌تواند در جایی که این نهادها و شوراها عالی تصمیم‌سازی نموده‌اند به وضع قوانین مغایر با آن تصمیمات بپردازد و یا با قوانین خود تمام یا بخشی از مصوبات این شوراها را ملغی نماید. به همین جهت آنجا که میان مصوبات مجلس و این شوراها تعارض پیش می‌آید مصوبات شوراها را عالی حاکم بر مصوبه مجلس است چرا که مصوبات این شوراها به حکم مقام رهبری الزام‌آور است و از مجلس خواسته شده تا مفاد آنها را نقض نکند و خلاف آنها به وضع قانون نپردازد.

مسئولیت نظارت بر این امر یعنی تشخیص انطباق مصوبات مجلس با مصوبات شوراها را عالی نیز با شورای نگهبان است چرا که مصوبات مجلس باید از حیث انطباق یا عدم مغایرت با شرع و قانون اساسی به این شورا ارجاع داده شوند و در این مرحله شورای نگهبان در صورتی که احراز کند مصوبه مجلس مغایر با مصوبه این شوراهاست، ایرادات شرعی و قانون اساسی را مستند به اصل (۵۷) قانون اساسی اعلام می‌نماید و مانع از تبدیل مصوبه مجلس به قانون لازم‌الاتباع شود.^(۲)

۱. برای ملاحظه مواردی از این دست به عنوان نمونه نک:

قانون اصلاح قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۷۱/۹/۱۱ مجلس

قانون اصلاح ماده ۲ قانون نحوه تأمین هیأت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۶۵ مصوب ۷۳/۷/۲۴ مجلس

قانون تأیید رشته‌های دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۶۷/۲/۱۴ مجلس

قانون پذیرش دانشجو در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، مراکز تربیت معلم و دانشگاه شهید رجایی مصوب ۸۹/۲/۱۹ مجلس

۲. برای مشاهده مواردی از این دست به عنوان نمونه نک:

از سوی دیگر این شوراها به جهت ماهیت و نحوه تشکیلشان بر اساس اختیار مقام رهبری مستند به اصل (۵۷) قانون اساسی می‌توانند در مواردی که لازم بدانند مصوباتی را وضع نمایند که با قوانین مجلس مغایرت داشته باشند و قوانین مجلس را تحت الشعاع قرار داده و بعضاً ملغی نمایند.

۹. بررسی ابعاد حقوقی موضوع با توجه به جایگاه و صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی

اینکه آیا شورای عالی انقلاب فرهنگی صلاحیت دارد مانع از وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی شود سوالی است که لازم است بیشتر بدان پرداخته شود. اما سوال دیگر آن است که در صورتی که شورا از چنین حقی برخوردار باشد آیا می‌تواند برخلاف مصوبات سابق خود اقدام به وضع مصوبه جدید بنماید و با مصوبه جدید مصوبات سابق خود را ملغی کند؟ بررسی جایگاه و صلاحیت شورا جهت تبیین بهتر و فهم مناسب‌تر پاسخ سوالات فوق و سوالاتی که پیش‌تر طی مباحث مختلف طرح گردید^(۱)

نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس
نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب ۱۳۸۰/۹/۱۱ مجلس
نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۹۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس

به ویژه نک: نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس

۱. از جمله سوالاتی مانند اینکه: آیا این امکان برای ذی نفعان وجود دارد که از مصوبات شورا به دیوان عدالت اداری یا دستگاه قضایی به دلیل عدول شورا از مصوبات خود و حتی خروج شورا از حیطه وظایف و اختیارات خود شکایت نمایند؟ آیا دستگاه قضایی بر فرض شکایت می‌تواند به موضوع رسیدگی کند یا از صلاحیت آن خارج است؟ آیا دستگاه قضایی می‌تواند حکم به توقف موقت اجرای تمام یا برخی از مصوبات شورا دهد؟ مجلس شورای اسلامی در این باره چه نقشی را می‌تواند ایفا نماید، آیا مجلس می‌تواند با وضع قانونی مانع مصوبات شورا شود یا مصوبات شورا را ملغی نماید؟ وضعیت فعلی رسیدگی به مصوبات شورا در قانون جدید دیوان عدالت اداری چگونه است؟ در صورتی که هیچ نهادی برای رسیدگی به شکایات علیه شورا پیش بینی نشده باشد قانوناً حق رسیدگی

مفید و راهگشا خواهد بود.

۹-۱. تاریخچه اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱) پس از پیروزی انقلاب اسلامی، لزوم اصلاح فضای فرهنگی کشور به ویژه لزوم اسلامی کردن دانشگاه‌ها که تأثیر بسزایی در اصلاح فرهنگ جامعه داشتند به دغدغه‌ای مهم و اساسی برای نخبگان جامعه و آحاد ملت تبدیل شده بود. بدین منظور امام خمینی (ره) در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۲۳ ستاد انقلاب فرهنگی را تشکیل دادند و وظایفی مشخص و معین در مورد اسلامی کردن دانشگاه‌ها را بر عهده آن نهادند. بعدها به جهت اصلاح عملکرد ستاد انقلاب فرهنگی و تقویت زمینه دست یابی به رسالت آن، تغییراتی در آن ستاد حاصل شد و امام خمینی (ره) طی فرمانی در ۱۹ آذر ماه ۱۳۶۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی را جایگزین ستاد انقلاب فرهنگی نموده و صلاحیت‌های مهم و گسترده‌تری را جهت خروج جامعه از فرهنگ غربی و جایگزین شدن فرهنگ اسلامی و بارورتر شدن انقلاب اسلامی در سطح کشور بر عهده آن گذاشتند^(۱) (ر.ک: موسوی خمینی، امام روح الله، صحیفه امام، جلد ۱۹، مورخ

به شکایات با چه کسی و یا با چه نهادی است؟

۱. متن پیام حضرت امام خمینی ره بدین شرح است:

«بسم الله الرحمن الرحيم

اکنون که با تأییدات خداوند متعال و عنایت و دعای حضرت بقیه‌الله - روحی لمقدمه الفداء - دانشگاه ها و مدارس عالی کشور کار خود را در سطح وسیعی شروع کرده‌اند و حرکت سازندگی به اتمام ابعادش در کشور اسلام روبه گسترش است و مغزهای متعهد و متخصص به فعالیت‌های پراچ خود ادامه می‌دهند، با اخراج کارشناسان خائن اجنبی و فرارکارشناسان غرب و شرق زده، که کشور را وابسته به خارج در تمام ابعاد نموده بودند، نیاز مبرم به متخصصان متعهد و اسلام شناسان متخصص و مغزهای متفکر وطن خواه و نیروهای فعال ماهر و اساتید و مربیان و معلمان معتقد به اسلام و استقلال کشور در تمام کشور محسوس و در علوم دانشگاهی و فرهنگ متری محسوس‌تر می‌باشد. و ضرورت توسعه و اصلاح مراکز آموزشی و انقلاب فرهنگی به معنای واقعی هر روز روشن‌تر می‌گردد و به حمد الله ستاد انقلاب فرهنگی در مدت کوتاهی که از عمرش گذشته خدمت‌های ارزنده و گام‌های مفید و مؤثری در این امر حیاتی برداشته؛ و مورد تقدیر و تشکر است. ولی خروج از فرهنگ بدآموز غربی و نفوذ و جایگزین شدن فرهنگ آموزنده‌ی اسلامی - ملی و انقلاب فرهنگی در تمام زمینه‌ها در سطح کشور آنچنان محتاج تلاش و کوشش است که برای تحقق آن سالیان دراز باید زحمت کشید و با نفوذ عمیق ریشه دار غرب مبارزه کرد. و ما می‌دانیم که اگر با دقت ریشه یابی کنیم، آنچه بر ملت ما گذشته و

۶۳/۹/۱۹

۲) از مهم‌ترین اهداف شورا می‌توان به گسترش و نفوذ فرهنگ اسلامی در شئون جامعه و تقویت انقلاب فرهنگی، تزکیه محیط‌های علمی و فرهنگی، تحول دانشگاه‌ها، مدارس و مراکز فرهنگی و هنری بر اساس فرهنگ صحیح اسلامی، گسترش و تقویت هر چه بیشتر آنها برای تربیت متخصصان متعهد، اسلام‌شناسان متخصص، مغزهای متفکر و وطن‌خواه، نیروهای فعال و ماهر، استادان، مربیان و معلمان معتقد به اسلام و استقلال کشور^(۱) اشاره نمود.

۳) همچنین وظایفی را که بر عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی گذاشته شده است، می‌توان در سه حوزه سیاست‌گذاری، تدوین ضوابط و نظارت تقسیم‌بندی نمود. تهیه و تدوین سیاست‌ها و طرح‌های راهبردی کشور در زمینه‌های مختلف فرهنگی از

اکنون می‌گذرد حتی جنگ تحمیلی، سرچشمه از دانشگاه غریزه و متخصصان غیرمتعهد و وابسته گرفته است. مع هذا، قشر متدین انقلابی اعم از اساتید متعهد و معلمان وطن‌خواه اسلامی و دانشجویان انقلابی موظفند با هوشیاری بدون غفلت از این مسئله‌ی مهم، به دانشگاه‌ها و مدارس و آنان که هنوز خواب رثیم سابق را می‌بینند و رویه‌های فرهنگ شرق را در سر می‌پروراند. اجازه ندهند که خارج از دروس موظف خود به صحبت‌های انحرافی بپردازند. و در صورتیکه نصیحت بر آنان اثر نداشت به شورای عالی انقلاب فرهنگی، که شکل گرفته است و انجام وظیفه می‌کند، اطلاع دهند و باید بدانند با مسامحه در این امر به تدریج در دانشگاه‌ها و دبیرستان‌ها خط انحرافی، نفوذ خواهد کرد و در پیشگاه خداوند متعال مسئول هستند.

اینک با تشکر از زحمات ستاد انقلاب فرهنگی برای هرچه بارورتر شدن انقلاب در سطح کشور تقویت این نهاد را لازم دیدم. بدین جهت علاوه بر کلیه افراد ستاد فرهنگی و رؤسای محترم قوه سه گانه، حجج اسلام: آقای خامنه‌ای، آقای اردبیلی و آقای رفسنجانی و همچنین جناب حجت الاسلام آقای مهدوی کنی و آقایان: سیدکاظم اکرمی، وزیرآموزش و پرورش، و سید رضا داوری و نصرالله پور جوادی و محمد رضا هاشمی را به آنان اضافه نمودم.

امید است با فضل توفیق الهی موفق شوند امر خیر را با کوشش و جدیت به ثمر برسانند. از تمامی دانشگاهیان و دانشجویان انتظار دارم حفظ حرمت اساتید و مربیان دانشگاه‌ها و دانشسراها و مدارس عالی را به بهترین وجه بنمایند؛ چنانچه موظفند حفظ مقررات و قوانین را بنمایند. از خداوند تعالی توفیق همگان را خواستارم. والسلام علیکم.

روح الله الموسوی الخمينی

۱. رجوع شود به: جایگاه، اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوب جلسات ۳۸، ۳۹۲، ۳۹۳، ۴۰۷، ۴۰۸ و ۴۰۹ مورخ ۷۵/۹/۲۰، ۷۵/۱۱/۳۰، ۷۵/۱۲/۱۴، ۷۶/۷/۲۲، ۷۶/۸/۶ و ۷۶/۸/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی به نقل از روزنامه رسمی شماره: ۳۶۰۳ مورخ ۷۶/۹/۲

جمله در حوزه‌های زنان، تبلیغات، اطلاع‌رسانی، چاپ و نشر، بیسوادی، دانشگاه‌ها، برقراری روابط علمی و پژوهشی و فرهنگی با سایر کشورها، همکاری حوزه و دانشگاه، فعالیت‌های دینی و معنوی، تهاجم فرهنگی و سایر حوزه‌های فرهنگی مربوطه از جمله وظایف سیاست‌گذاری این شورا محسوب می‌شود. همچنین تعیین ضوابط تأسیس مراکز علمی و آموزشی و نیز ضوابط گزینش مدیران و استادان و دانشجویان از جمله وظایف این شورا می‌باشد. بررسی و تحلیل شرایط فرهنگی ایران و جهان، بررسی الگوهای توسعه و پیامدهای فرهنگی آن، بررسی وضع فرهنگ و آموزش کشور و نیز نظارت بر اجرای مصوبات شورا از جمله وظایف نظارتی شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

۴) دقت در شرح وظایف شورا روشن می‌سازد که اگر چه مهم‌ترین کارویژه شورای عالی انقلاب فرهنگی سیاست‌گذاری کلان فرهنگی است اما این شورا جهت عینیت بخشیدن به اهداف و سیاست‌هایش لازم است تا به وضع ضوابط و نظارت بر اجرای آنها بپردازد و همین خود باعث می‌شود تا شورا برخی موارد پا را فراتر از سیاست‌گذاری نهاده و به وضع مصوبات شبه قانون بپردازد که هم لازم الاجراست و هم در صلاحیت مجلس نیست که با قانون عادی به لغو آنها اقدام نماید. لذا اقدام شورا در وضع اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی نیز از این دست مصوبات است که شورا در راستای وظایف خویش بدان اقدام نموده است و چنانکه یکی از شعبات دادگاه حقوقی تهران مدعی شده است امری خارج از اختیارات و صلاحیت‌های شورا نیست.^(۱)

۹-۲ جایگاه حقوقی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱) شورای عالی انقلاب فرهنگی نهادی است که بر اساس اصل (۵۷) قانون اساسی و حکم حکومتی مقام رهبری تأسیس شده است و به همین جهت از نهادهای تحت نظر مقام رهبری محسوب می‌شود که حیطه صلاحیت‌ها و اختیارات خود را از آن مقام کسب می‌نماید. (آشنایی با شورای عالی انقلاب فرهنگی، بیتا، ۵) این شورا اگر چه پیش از بازنگری قانون اساسی ایجاد شده است اما در بازنگری سال ۶۸ قانون

۱. رجوع شود به: جایگاه، اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوب جلسات ۳۸۸، ۳۹۲، ۳۹۳، ۴۰۷، ۴۰۸ و ۴۰۹ مورخ ۷۵/۹/۲۰، ۷۵/۱۱/۳۰، ۷۵/۱۲/۱۴، ۷۶/۷/۲۲، ۷۶/۸/۶ و ۷۶/۸/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی به نقل از روزنامه رسمی شماره: ۳۶۰۳ دش ۷۶/۹/۲

اساسی به آن هیچ گونه اشاره‌ای نشده است. با این حال بعد از بازنگری نیز این شورا به روند فعالیت‌های خود ادامه داده است. شورای عالی انقلاب فرهنگی از زمان تأسیس خود تاکنون به وضع مصوبات مهمی پرداخته که در موارد متعددی با صلاحیت قانونگذاری مجلس اصطکاک پیدا کرده است.

۲) در مورد شأن مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌توان چنین گفت که مصوبات این شورا لازم الاجرا و الزام آور است. چرا که حیثیت الزام آور بودن این مصوبات توسط مقام رهبری به آنها اعطا شده است. امام خمینی (ره) در مورد شورا و مصوبات آن چنین بیان داشتند: «ضوابط و قواعدی را که شورای محترم عالی انقلاب فرهنگی وضع می‌نمایند باید ترتیب آثار داده شود». (موسوی الخمینی، صحیفه امام، جلد ۱۹، مورخ ۶/اسفند/۱۳۶۳)

مقام معظم رهبری نیز در مورد مصوبات این شورا چنین بیان می‌دارند: «مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باید اجرا بشود. به صورتی نباشد که اینجا یک عده از افراد متفکر، صاحب منزلت فرهنگی و فکری و اجتماعی و غیره بنشینند و چیزی را تصمیمگیری بکنند، بعد ناگهان مثلاً مجلس در حاشیه یک مصوبه، همه آنها را نقض کند و بی نتیجه شود. این مصلحت نیست...» (از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۷۵/۹/۲۰) ایشان همچنین در جای دیگری فرموده‌اند: «... همیشه فکر می‌کنم این شورا و مجلس و دولت باید مکمل هم باشند.» (از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۷۵/۹/۲۰)^(۱)

۱. مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی در این باره می‌فرمایند: «باید [به مصوبات شورا] ترتیب اثر داده شود؛ این است. یعنی بایستی اجرا شود. تعبیر ایشان (امام خمینی ره)، چنین تعبیری بود. ایشان [امام خمینی ره] اسم قانون نیاوردند و به عنوان مرکز قانون گذاری قرار ندادند. کما این که مجمع تشخیص مصلحت هم مرکز قانون گذاری به این معنا نیست. طبعاً مجلس شورای اسلامی مرکز قانون گذاری است؛ لیکن مصوبات این جا باید اجرا شود. حالا باید ترتیبی داده شود که آن چیزی را که مورد نظر شریفایشان [امام خمینی ره] بود - به نظر ما هم همین خوب است که ما بتوانیم کاری بکنیم که آنچه این جا تصویب می‌شود - حتماً اجرا شود. به صورتی نباشد که این جا یک عده از افراد متفکر، صاحب منزلت فرهنگی و فکری و اجتماعی و غیره بنشینند و چیزی را تصمیم گیری کنند، بعد ناگهان مثلاً مجلس در حاشیه یک مصوبه، همه آنها را نقض کند و بی نتیجه شود! این مصلحت نیست. گاهی می‌شود از طرف دستگاهی یک مصوبه به مجلس برده می‌شود که یک گوشه آن به چیزی اشاره دارد که به کلی همه‌ی آنچه را که این مجموعه نشسته‌اند، فکر و کار کرده‌اند، از بین

بنابراین نمی توان به موجب قانون عادی و یا هر قانون دیگری به جز اراده ولی فقیه آن نهاد را منحل ساخت یا مصوبات آن را بی اثر کرد.

۳) به علاوه از آنجا که شورای عالی انقلاب فرهنگی براساس اختیارات ولی فقیه دراصل (۵۷) قانون اساسی توسط مقام رهبری تأسیس شده است، حیطه اختیارات خود را نیز از آن مقام کسب نموده و در دایره مسئولیتی که آن مقام برای شورا ترسیم می نماید صلاحیت خواهد داشت. می توان گفت که شورای مذکور در بُعد مسائل فرهنگی در حیطه صلاحیتش بر دیگر نهادهای مقنن و مسئول رجحان داشته باشد.^(۱) رویه اساسی نشان داده است که مجلس حق تصویب مصوبه ای خلاف مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی را حتی بعد از گذشت مدت ها از تصویب آن ندارد.^(۲)

می برد. این گونه نباشد. این را نمی خواهیم. البته لازم است که این مورد مطالعه شود." ایشان در ادامه می فرمایند: «نکته ی دوم این بود که من همیشه فکر می کنم این شورا و مجلس و دولت باید مکمل هم باشند. تصمیم گیریایی هم در دولت می شود؛ ولی شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیچ وقت احساس تعارض و تنازع با دولت نمی کند - یعنی بنا نیست - چون اعضای دولت حضور دارند. در شورای جدید نیز چند نفر از آقایان - رؤسای کمیسیونها - که در مجلس هستند، حضور دارند. باید احساس تعارض نشود و مکمل هم باشند. کارها را به گونه ای برنامه ریزی کنند که وجود این مجموعه و تصمیمش، حتماً مؤثر باشد و معارضه ای هم بین مصوبات این جا و مصوبات مجلس وجود نداشته باشد...» (دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۷۵/۹/۲۰)

۱. چنانکه در مورد مسئله ی وقف دانشگاه آزاد اسلامی نقش شورای عالی انقلاب فرهنگی در مخالفت با مصوبه ی مجلس مورخ ۱۳۸۹ / ۳ / ۳۰ در مورد موضوع مذکور بود، شورای نگهبان، مجلس را از ورود در موضوع مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی منع نموده و مسئله مورد مناقشه را در صلاحیت شورای مذکور تشخیص داد. مجلس شورای اسلامی پس از تصویب کلیات طرح «حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی»، هرگونه تغییر اساسنامه دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی غیردولتی را تنها «با پیشنهاد هیات موسس» ممکن دانسته بود. و «کلیه مصوبات وضع شده مغایر» با این طرح را لغو قلمداد نمود. با تصویب این طرح، اساسنامه جدید دانشگاه آزاد (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی) لغو و اجازه وقف اموال این دانشگاه صادر شد. لکن طرح مصوب مجلس مورد مخالفت شورای نگهبان قرار گرفت. شورای نگهبان در جواب نامه مجلس به شورای نگهبان چنین آورده است: «... چون اصل طرح متضمن ورود در حیطه ی صلاحیت و اختیارات شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف شرع و مغایر اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد». (نامه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۸۳۲ مورخ ۸۹/۴/۱۲ شورای نگهبان عطف به نامه شماره ۲۴۷/۲۳۵۰۹ مورخ ۸۹/۴/۲ مجلس شورای اسلامی)

۲. مانند مصوبه مربوط به اساسنامه ی دانشگاه آزاد اسلامی که در تاریخ ۱۳۶۶/۰۶/۱۲ به تصویب

لذا نمی‌توان مصوبات این شورای عالی را صرفاً براساس مصلحت دانست بلکه کارویژه‌ای که برای این شورا تعریف شده است تعیین سیاست‌های فرهنگی جامعه و وضع مصوباتی جهت محقق شدن عینی آن سیاست‌ها در کشور است. اگر مصوبات از حیث مصلحت باشند در آن صورت باید زمان دار گردند و نیازی نخواهد بود تا از حیث شرع و قانون اساسی نظارت شوند اما اگر از حیث ضرورت باشند لازم است از حیث خلاف شرع و قانون اساسی نبودن مورد نظارت قرار گیرند که باید یا به تأیید مقام رهبری برسند که تصریحی در قانون و حتی آیین نامه شورای عالی انقلاب فرهنگی در این زمینه وجود ندارد یا به تأیید شورای نگهبان برسند که در این مورد هم هیچ گونه تصریحی وجود ندارد و تاکنون این مسئله دیده نشده است (هدایت نیاکنجی، ۱۳۸۱).

در مجموع می‌توان چنین نتیجه گرفت که این شورا از صلاحیت وضع مصوبات الزام آور در حیطه مسئولیتی که به آن محول شده برخوردار است. همچنین این شورا در زمینه موضوعات محوله دارای اولویت تصویب است.

۵) در آخر برای پاسخ به این سوال که اساساً چه کسی تعیین کننده صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی است باید پاسخ داد که بر پایه اصل سلسله مراتب قواعد حقوقی مرجع تعیین صلاحیت‌ها برای نهادهایی که مستقیماً در قانون اساسی پیش بینی شده‌اند قانون اساسی و برای نهادهایی که مستقیماً در قانون اساسی پیش بینی نشده‌اند مقام موسس است که در اینجا مقام رهبری است. البته محدوده اختیارات و صلاحیت‌های مقام موسس باید در قانون اساسی تعیین شده باشد.

۶) اما در پاسخ به سوال دوم مبنی بر اینکه اگر شورا با وضع مصوبه‌ای صلاحیت و اختیارات خود را محدود ساخت آیا می‌تواند ضمن وضع مصوبه دیگری صلاحیت خود را گسترش دهد باید گفت شورا نمی‌تواند رأساً و بدون اجازه مقام رهبری به تحدید یا توسعه صلاحیت‌های خود بپردازد؛ چرا که صلاحیت شورا از جانب مقام رهبری تعیین شده است. اما با توجه به آنکه شورا برای تحقق اهدافش ممکن است سازوکارهایی را پیش بینی نماید که در عمل محدودیت‌هایی برای شورا ایجاد کند شورا می‌تواند هر زمانی که صلاح بداند با وضع مصوبات جدیدی به تعیین سازوکار

شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده بود، و مجلس شورای اسلامی اجازه تغییر آن را بر اساس نظر شورای نگهبان به جهت وارد دانستن ایراد اصل ۵۷ قانون اساسی نداشت.

جدید اقدام نماید. چنانکه شورا در ماده ۱۹ اساسنامه سابق دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۱۳۶۶ که خود به تصویب رسانده است چنین آورده بود که: «هرگونه تغییر و یا اصلاح در این اساسنامه با پیشنهاد هیات موسس و حسب مورد تأیید شورای گسترش وزارت فرهنگ و آموزش عالی یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی امکان‌پذیر خواهد بود». اما بعدها جهت تغییر اساسنامه سابق بدون رعایت این سازوکار اقدام به وضع اساسنامه جدید نمود.

۱۰. ورود شورای نگهبان به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی

۱) در نظریات شورای نگهبان در موارد متعدد تطبیق مصوبات مجلس با شرع و قانون اساسی می‌توان این مسئله را یافت که این شورا هر زمانی که مصوبه مجلس را با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در تعارض یافته است و یا اینکه مصوبه مجلس به گونه‌ای بوده که بخشی از مصوبه شورا یا تمام آن را نقض نموده به آن ایراد گرفته است.^۱ یکی از این دست ایرادات مربوط به نامه شماره ۲۳۴/۳۱۱۳۰ مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۲/۵/۲۲ در باب «طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» است. شورای نگهبان در یکی از ایراداتی که به طرح مذکور وارد دانست چنین بیان داشت: «انجام کلیه وظایف و اختیارات مقرر در این قانون باید با رعایت سیاست‌های کلی نظام و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد و الا مغایر اصل (۵۷) قانون اساسی شناخته شد».^(۲)

شورای نگهبان درباره مسئله وقف دانشگاه آزاد اسلامی که به صورت ضمنی در «طرح حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیردولتی» مورد اشاره واقع شده بود اعلام نمود: «...چون اصل طرح متضمن ورود در حیطه صلاحیت و اختیارات شورای عالی انقلاب فرهنگی است، لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصول (۵۷) و ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد».^۳

۲) البته شورای نگهبان هیچ‌گاه در ایرادات خود نسبت به مصوباتی از مجلس که با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی همخوانی نداشته‌اند اشاره‌ای به جایگاه

مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی نداشته است و درصدد تعیین ماهیت مصوبات شورای مذکور برنیامده است تا معلوم شود شورای نگهبان نسبت به مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی از حیث حقوقی چه جایگاهی قائل است و این مطلب می‌تواند ناشی از این جهت باشد که شورای نگهبان ضرورتی به تعیین جایگاه مصوبات فوق ندیده باشد، لکن تأکید بر التزام مجلس به آن مصوبات را بر پایه تأکیدات و منویات مقام رهبری اعمال نموده است که همین اقدام در عمل برای مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی جایگاهی در حکم حکم حکومتی ایجاد نموده است.

۱۱. ورود مقام معظم رهبری به موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی

مقام رهبری جهت فیصله دادن به این مسئله با تشکیل دو هیأت فقهی و حقوقی برای بررسی دقیق و مستند وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی تحت نظر ریاست وقت قوه قضائیه مستقیماً به این موضوع ورود پیدا کردند. در نهایت پس از بررسی موضوع توسط این دو هیأت، نتیجه‌ی این بررسی را به عنوان نظر قطعی درباره وقف اموال دانشگاه مزبور به رئیس هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامی و رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی ابلاغ فرمودند.

ایشان در ابلاغیه‌ای که به رئیس هیأت موسس دانشگاه آزاد اسلامی و رئیس وقت شورای عالی انقلاب فرهنگی ارسال شد چنین قید می‌نمایند که: «مجموعه‌ی بحث‌ها و تدقیق در ادله‌ی مختلف، به این نتیجه‌ی قطعی منتهی شد که وقف مزبور دارای اشکالات اساسی فقهی و حقوقی است از جمله هم به لحاظ مشروعیت وقف اموال مزبور و هم از جهت صلاحیت هیئت محترم موسس در انشای این وقف. همچنان که مشکل اساسی تحقق قبول مقام ذیصلاح نیز مطرح است، بنابراین وقف مزبور از لحاظ فقهی و حقوقی صحیح نیست». همچنین با توجه به ماهیت غیر خصوصی و غیر دولتی دانشگاه آزاد اسلامی، الزام به اصلاح مواد ۵ و ۱۰ اساسنامه جدید التصویب می‌نمایند^(۱) نهایتاً شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه مورخ ۸۹/۸/۱۱ اقدام به

۱. متن ابلاغیه که از سوی دفتر رهبری برای آقایان هاشمی رفسنجانی (رئیس هیأت موسس) و احمدی‌نژاد (رئیس وقت شورای عالی انقلاب فرهنگی) ارسال شد، به این شرح است:

«بسم الله الرحمن الرحيم

در پی مأموریت به دو هیئت فقهی و حقوقی برای بررسی عمیق و همه‌جانبه درباره‌ی وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی، مجموعه‌ی بحث‌ها و تدقیق در ادله‌ی مختلف، به این نتیجه‌ی قطعی منتهی شد که

اصلاح مواد ۵ و ۱۰ اساسنامه جدید دانشگاه آزاد اسلامی نمود.

نتیجه و پیشنهاد

۱) اگرچه چند سالی از وقوع موضوع وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی و تداخل صلاحیت مجلس و شورای عالی انقلاب فرهنگی در این به اره می گذرد اما بررسی ابعاد حقوقی موضوع با برساختن یک تجربه اساسی در قالب پرونده حقوق عمومی، می تواند مانع از بروز چالش های حقوقی مشابه در آینده شود.

در این گزارش تحلیلی، صلاحیت ذاتی و عمومی نهادهای اساسی مورد ارزیابی قرار گرفت. و در فرض تعدد مراجع صالح تصمیم گیر، اولویت سنجی اساسی آنها در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد رصد علمی و حقوقی قرار گرفت.

۲) با توجه به اساسنامه اصلاحی دانشگاه آزاد اسلامی این دانشگاه موسسه ای عمومی غیردولتی و غیرخصوصی است، لذا تصرف مالکانه اعضای موسس و هیأت امنا در آن دیگر امکان پذیر نیست. بنابراین وقف اموال دانشگاه غیرقانونی و مخالف با موازین شرعی است. البته اقدام هیأت موسس در وقف اموال دانشگاه آزاد ناشی از برداشتی بود که تصرف مالکانه را موجه می دانست و این بدان جهت بود که در اساسنامه مصوب ۱۳۶۶ دانشگاه آزاد اسلامی، بر غیرخصوصی بودن این دانشگاه تأکید نشده بود.

۳) موضوع وقف دانشگاه آزاد اسلامی فارغ از مباحث اجتماعی و سیاسی پیرامون آن از جمله موضوعاتی است که چالش تعدد مراجع قانون گذاری را به نمایش می گذارد. چرا که در این موضوع علاوه بر شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس نیز خود را صالح به ورود قانونگذارانه دانسته و به وضع مصوبه در مورد آن اقدام نموده

وقف مزبور دارای اشکالات اساسی فقهی و حقوقی است از جمله هم به لحاظ مشروعیت وقف اموال مزبور و هم از جهت صلاحیت هیئت محترم موسس در انشای این وقف. همچنان که مشکل اساسی تحقق قبول مقام ذیصلاح نیز مطرح است، بنابراین وقف مزبور از لحاظ فقهی و حقوقی صحیح نیست. ضمناً با توجه به ماهیت غیرخصوصی و غیردولتی دانشگاه آزاد اسلامی، لازم است بندهای ۵ و ۱۰ مصوبه ی جدید شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد اساسنامه ی آن دانشگاه مورد بررسی مجدد قرار گرفته و اصلاح شود.

مراتب به جناب آقای هاشمی رفسنجانی ریاست محترم هیئت موسس دانشگاه و دکتر احمدی نژاد ریاست محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی ابلاغ گردد.

سید علی خامنه ای ۸۹/۷/۱۷»

است. منشأ صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی از حیث صلاحیت‌های رهبری منطبق بر اصل (۵۷) قانون اساسی است. لذا به استناد این اصل مصوبات شورا لازم الاجرا محسوب می‌شوند. به استناد همین اصل شورای نگهبان مصوبات مجلس را در مواردی که مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی رعایت نشده باشد مورد ایراد قانون اساسی قرار می‌دهد. لذا توجه به این مسئله روشن می‌سازد که مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی اعتباری فراتر از مقررات دولتی دارند و به همین جهت نمی‌توان از آنها به دیوان عدالت اداری و دستگاه قضایی جهت ابطال یا لغو مصوبات و یا صدور دستور توقف موقت اجرای تمام یا بخشی از آنها اقدام نمود.

۴) در سوی دیگر صلاحیت مجلس هم در ورود به این مسئله از باب صلاحیت عام مندرج در اصل ۷۱ قانون اساسی است چراکه این اصل امکان وضع قانون در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی را به مجلس اعطا نموده است. به همین جهت علاوه بر شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس نیز صالح به رسیدگی و وضع مصوبه در باب این موضوع می‌باشد و تنها در جایی صلاحیت مجلس محدود است که بخواهد در باب آنچه شورا قبلاً متنی را به تصویب رسانده، قانونی مخالف یا معارض تصویب نماید. لذا این محدودیت منجر به محدودیت موضوعی نمی‌شود بلکه محدودیت موردی است؛ چه آنکه مجلس می‌تواند پیش از ورود تقنینی شورا به موضوعی، به وضع مصوبه در همان موضوعات بپردازد. البته همانطور که در متن مقاله بدان اشاره شد رویه نظام حقوق اساسی در این خصوص متفاوت بوده؛ بدین ترتیب که شورای نگهبان در برخی موارد ورود تقنینی مجلس به صلاحیت‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی را مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی اعلام کرده و گاهی نیز چنین اعمال صلاحیتی از سوی مجلس را مغایر با قانون اساسی و شرع تشخیص نداده است.

۵) با توجه به صلاحیت اشتراکی نهادهای یادشده به نظر می‌رسد لازم است تقسیم وظایفی میان آن نهادها صورت پذیرد؛ به این صورت که موضوعاتی که در صلاحیت خاص شورای عالی انقلاب فرهنگی است و آن شورا در مورد آنها به وضع مصوبه اقدام نموده یا در حال تصمیم‌گیری است، مجلس از ورود به آنها خودداری نماید. از سوی دیگر با توجه به جایگاه شورای یادشده و اعتبار مصوبات آن می‌توان گفت که تقسیم وظایف مانع از آن نمی‌شود که شورا از ورود به موضوعاتی که در حیطه صلاحیت‌های خویش می‌داند به جهت ورود مجلس محدود شود و خود را ملزم به پایبندی به مصوبات مجلس بداند. لذا هرگاه تعارضی میان مصوبات این شورا و

مصوبات مجلس پیش آید با توجه به جایگاه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و فلسفه شکل گیری و اولویت آن در موضوعات فرهنگی، مجلس باید به انطباق مصوبات خود با این نهاد بپردازد.

۶) لازم است سازوکار مشخصی را برای اعمال صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس در نظر گرفت تا این شورا با مجلس در موارد اشتراکی دچار تعارض نشود. از این رو با در نظر گرفتن علل ایجاد شورا و کارویژه های آن، می توان پیشنهاد نمود که مسئولیت موضوعاتی که به آن شورا محول شده در وهله اول بر عهده شورا است و مجلس از ورود به آن مسائل و مباحث باید پرهیز نماید. اما در مواردی که مجلس تشخیص دهد شورای یاد شده از تعیین تکلیف در مورد موضوعات در صلاحیت خویش غفلت ورزیده، خود مجلس مستقیماً صلاحیت قانون گذاری در خصوص آن موضوعات را دارد.

منابع و مأخذ

کتاب:

- هدایت نیا گنجی، فرج الله (۱۳۸۱)، «جایگاه حقوقی شورای عالی انقلاب فرهنگی و مصوبات آن»، رواق اندیشه، خرداد و تیر، شماره ۸، (۱۸ صفحه - از ۵۳ تا ۷۰)
- آشنایی با شورای عالی انقلاب فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، اداره کل روابط عمومی، بی تا
- راسخ، محمد (۱۳۹۰)، نظارت و تعادل در نظام حقوق اساسی، تهران: انتشارات دراک، چ ۲
- قاضی شریعت پناهی، سید ابوالفضل (۱۳۸۸)، بایسته‌های حقوق اساسی، تهران: انتشارات میزان، چ ۳۶
- خمینی، امام روح الله (۱۳۷۸)، صحیفه امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ج ۲۰
- هاشمی، سید محمد (۱۳۸۷)، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات میزان، ج ۲، چ ۲۰
- جلالی، محمد (۱۳۸۳): «نقد رأی دیوان عدالت اداری درباره ابطال مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی»، نشریه حقوق اساسی، زمستان، ش ۳، صص ۳۳۴-۳۴۷
- طباطبایی موتمنی، منوچهر (۱۳۸۷)، حقوق اداری، تهران: انتشارات سمت، چ ۱۵، ص ۲۹۵

اسناد و قوانین:

بیانیه ۸۸/۶/۴ هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامیهقابل دسترسی در پایگاه خبری www.tabnak.ir

قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵

قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲

جایگاه، اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوب جلسات ۳۸۸، ۳۹۲، ۳۹۳، ۴۰۷، ۴۰۸ و ۴۰۹ به ترتیب مورخ ۷۵/۹/۲۰، ۷۵/۱۱/۳۰، ۷۵/۱۲/۱۴، ۷۶/۷/۲۲، ۷۶/۸/۶ و ۷۶/۸/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی به نقل از روزنامه رسمی شماره: ۳۶۰۳ مورخ ۷۶/۹/۲

نامه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۸۳۲ مورخ ۸۹/۴/۱۲ شورای نگهبان خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی عطف به نامه شماره ۲۴۷/۲۳۵۰۹ مورخ ۸۹/۴/۲ مجلس شورای

اسلامی در خصوص ایراد اصل (۵۷) به مصوبه مجلس در مورد حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی

طرح حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۷/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی مجلس شورای اسلامی به آدرس: parliran.ir

اظهار نظر کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مورخ ۸۷/۹/۲۰ به شماره ثبت ۴۲۷. شماره چاپ ۱۱۱۶ در مورد طرح حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۷/۹/۱۷ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی مجلس شورای اسلامی به آدرس: parliran.ir

طرح حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۹/۳/۳۰ مجلس شورای اسلامی

اظهار نظر کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مورخ ۸۹/۳/۲۵ در مورد طرح اجازه وقف اموال در اختیار موسسات غیر دولتی و غیر انتفاعی مصوب ۸۹/۳/۳۰ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی مجلس شورای اسلامی به آدرس: parliran.ir پیشنهادی نمایندگان مجلس شورای اسلامی مورخ ۸۹/۳/۲۹ در مورد طرح اجازه وقف اموال در اختیار موسسات غیر دولتی و غیر انتفاعی مصوب ۸۹/۳/۳۰ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی مجلس شورای اسلامی به آدرس: parliran.ir

مشروح مذاکرات نمایندگان مجلس شورای اسلامی مورخ ۸۹/۳/۳۰ در مورد طرح حمایت از تأسیس و تقویت موسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۹/۳/۳۰ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی مجلس شورای اسلامی به آدرس: parliran.ir

روزنامه رسمی مورخ ۱۵ / تیر / ۱۳۸۹ شماره ۱۹۰۳۳
اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۶۶/۸/۱۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای عالی انقلاب فرهنگی به آدرس:

www.sccr.ir/pages

اساسنامه اصلاحی دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۸۹/۱۱/۲۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای عالی انقلاب فرهنگی به آدرس: www.sccr.ir/pages

حکم توقف موقت اجرای اساسنامه جدید دانشگاه آزاد اسلامی توسط رئیس شعبه بیست و نهم دادگاه عمومی (حقوقی) تهران مورخ ۸۹/۳/۲۹ دادنامه شماره ۸۹۰۹۹۷۰۲۲۸۹۰۰۱۸۲ مورخ ۸۹/۳/۱۷ صادره از شعبه ۲۹ دادگاه

عمومی (حقوقی) قابل دسترسی در پایگاه خبری www.tabnak.ir

قانون اصلاح قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۷۱/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی

قانون اصلاح ماده ۲ قانون نحوه تأمین هیأت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۶۵ مورخ ۷۳/۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی
قانون پذیرش دانشجو در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، مراکز تربیت معلم و دانشگاه شهید رجائی مصوب ۸۹/۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی
قانون تأیید رشته‌های دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۶۷/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی

ماده واحده «اختصاص سهمیه پذیرش دانشجو در شهرستان به شاگرد و بخش سندرک استان هرمزگان» مصوب ۹۱/۲/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی
قانون «لغو تعهد خدمت فارغ التحصیلان و دانشجویانی که از بورس تحصیلی استفاده کرده‌اند و به دلایل مختلف به استخدام در نمی‌آیند» مصوب ۶۱/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی

طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۹۲/۶/۱۲

نظر شورای نگهبان در مورد طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۹۲/۶/۱۲ مجلس شورای اسلامی مورخ ۹۲/۶/۲۰ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای نگهبان به آدرس: gc.ir-www.shora
نظر شورای نگهبان در مورد طرح حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۹/۳/۳۰ مجلس شورای اسلامی مورخ ۸۹/۴/۹ قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای نگهبان به آدرس: gc.ir-www.shora

نظر کارشناسی مرکز تحقیقات شورای نگهبان در مورد طرح حمایت از تأسیس و تقویت مؤسسات و مراکز آموزش عالی غیر دولتی مصوب ۸۹/۳/۳۰ مجلس شورای اسلامی (به اسناد غیر منتشر شده مرکز تحقیقات شورای نگهبان که در اختیار این مرکز است مراجعه شود)

سند نقشه جامع علمی کشور مصوب ۸۹/۱۰/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای عالی انقلاب فرهنگی به آدرس:

اساسنامه الگوی موسسات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی مصوب ۷۷/۳/۱۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی شورای عالی انقلاب فرهنگی به آدرس: www.sccr.ir/pages

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی،
leader.ir : ۷۵/۹/۲۰

گفت و گوی دکتر مخبر دزفولی دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی با هفته نامه پنجره، شماره ۴۴، صص ۶۵-۶۸ مورخ ۸۹/۳/۸

پایگاه های اینترنتی:

<http://farsi.khamenei.ir>
<http://www.tabnak.ir>
www.shora_gc.ir
<http://parliran.ir>
<http://www.gazette.ir>
<http://www.sccr.ir/pages>

ضمائم

ضمیمه شماره ۱

(متن بیانیه مورخ ۴/شهریور/۱۳۸۸ هیأت موسس دانشگاه آزاد اسلامی جهت وقف دانشگاه آزاد اسلامی)

متن بیانیه هیئت موسس دانشگاه آزاد اسلامی به شرح ذیل می باشد:

بسم الله الرحمن الرحيم

بیانیه هیات موسس دانشگاه آزاد اسلامی در مورد وقف اموال و دارائی های این دانشگاه

در ۳۱ اردیبهشت ماه ۱۳۶۱ با پیشنهاد آیت الله هاشمی رفسنجانی و تایید و حمایت حضرت امام خمینی (ره) با محوریت هیات موسس اولیه متشکل از آقایان: آیت الله خامنه ای، آیت الله هاشمی رفسنجانی، آیت الله موسوی اردبیلی، دکتر عبدالله جاسبی، حجت الاسلام والمسلمین سید احمد خمینی و مهندس میرحسین موسوی دانشگاه آزاد اسلامی متولد شد و با مدیریت موثر آقای دکتر جاسبی و جمعی از دیگر افراد دلسوز و دانش پرور پرورش پیدا کرد و اکنون شجره طیبه ای شده که ثمرات آن تاثیر عمیقی در توسعه علمی اقتصادی فرهنگی و اجتماعی کشور بجای گذاشته است. کزرج اخرج شطنه فازره فاستغلظ فاستوی علی سوجه یعجک الزراع لیغیظ بهم الکفار!

نخستین اساسنامه این دانشگاه با کمک صاحب نظران و با در نظر گرفتن الگوهای رایج نظام دانشگاهی، ویژگی های جامعه اسلامی، ارزش های اجتماعی و ملی تدوین گردید و در نخستین اجلاس هیات موسس در تاریخ ۱۱ آذر ۱۳۶۱ به تصویب رسید. در اولین اساسنامه، شورای عالی دانشگاه آزاد اسلامی به جای هیات امنا در نظر گرفته شد و آیت الله هاشمی رفسنجانی به ریاست آن انتخاب و دکتر عبدالله جاسبی به سمت رئیس دانشگاه منصوب گردید. این اساسنامه در تاریخ ۲۷ بهمن ۱۳۶۱ به ثبت رسیده و تا سال ۱۳۶۴ به عنوان مبنای کار و حرکت دانشگاه مورد استفاده قرار گرفت. در دی ماه ۱۳۶۴ با توجه به آیین نامه تاسیس دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی اساسنامه ای جدید تهیه و در تاریخ ۱۲ آبان ۱۳۶۶ طی جلسات ۱۳۱، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۰۳ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید.

نمایندگان مجلس شورای اسلامی ضمن بررسی و ارزشیابی رشته های تحصیلی

دانشگاه آزاد اسلامی با تصویب ماده واحده ای در تاریخ ۱۴ اردیبهشت ۱۳۶۷ قانون تایید رشته های تحصیلی دانشگاه آزاد اسلامی را با ۵ تبصره به تصویب رساندند.

حضرت امام خمینی (ره) بنیان گذار جمهوری اسلامی به منظور توسعه ظرفیت های آموزش عالی با حمایت خود در ۴ مرحله مختلف شامل تایید طرح اولیه دانشگاه، اعلام رهنمودهایی پیرامون سیاست و خط مشی آینده دانشگاه پس از استماع گزارش مدیریت دانشگاه در دیدار با معظم له حمایت از آموزش در بخش غیردولتی به صورت عام و اشاره به نام دانشگاه آزاد به صورت خاص در یک سخنرانی عمومی و بالاخره انتصاب رئیس دانشگاه به عضویت شورای عالی انقلاب فرهنگی، این نهاد نوپا را در سال های اولیه تشکیل خود استحکام بخشیدند.

عظمت کار و فراگیری دانشگاه آزاد اسلامی به نحوی است که اکنون بزرگترین دانشگاه حضوری جهان قلمداد می شود. حاصل تلاش مستمر و ایثارگرانة همهی اعضای خانواده بزرگ این دانشگاه موجودیت ۴۰۰ واحد دانشگاهی و مرکز آموزشی در سراسر میهن اسلامی از جمله در دور افتاده و محرومترین بخش های کشور و چند واحد برون مرزی لبنان، امارات متحده عربی، انگلستان، تانزانیا و ارمنستان بوده و در برگیرنده ۱۳ میلیون متر مربع فضای آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، اداری، بیمارستانی، درمانی و بهداشتی، ورزشی و رفاهی به صورت مجتمع های بزرگ و پردیس های مصفا، یک میلیون و پانصد هزار دانشجو، ۲۶ هزار عضو هیات علمی تمام وقت و حدود ۱۵ هزار عضو هیات علمی نیمه وقت و پاره وقت، ۳۲ هزار پرسنل و هزاران تاسیسات و تجهیزات کمک آموزشی نظیر آزمایشگاه ها، کارگاه ها، مراکز ارتباطات و فناوری های نو، کتابخانه های تخصصی و دیجیتالی، بیمارستان ها و کلینیک های درمانی و بهداشتی، سالن های سرپوشیده و فضاهای باز ورزشی، مزارع و مهمانسراها می باشد. حضور ۲٫۸ میلیون دانش آموخته در عرصه های تولیدی صنعتی بازرگانی کشاورزی فرهنگی فنی و مهندسی و خدماتی نشانگر نقش تاثیرگذار این دانشگاه در تامین نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز جامعه و توسعه کشور است. در کنار فعالیت های آموزش عالی، امر آموزش عمومی نیز مورد توجه بوده و با ساخت و ایجاد ۶۰۰ مدرسه در شهرهای مختلف، سازمان مدارس آزاد اسلامی (سما) وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی با ۵۰ هزار دانش آموز و ۱۱۴ آموزشکده های فنی و حرفه ای با ۷۰ هزار کاردان فنی بزرگترین مجموعه آموزش عمومی کشور در بخش غیردولتی شکل گرفته است. در حوزه پژوهش، ایجاد ۵۰ مرکز پژوهشی و تحقیقاتی و پارک فناوری و انتشار ۱۶۰ مجله علمی ترویجی و پژوهشی در زمینه های مختلف از دیگر

دستاوردهای این دانشگاه است. این سرمایه عظیم در درجه اول و عمدتاً متکی به شهریه دریافتی از میلیون‌ها دانشجو بوده و اندکی از آن از منابع کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی خیر تأمین شده است و بدینوسیله بار عظیم مالی از دوش دولت و بودجه ملی برداشته شده است. این مجموعه و سرمایه عظیم به خاطر حسن مدیریت و بهره‌وری مناسب و صرفه‌جویی‌های موثر با رشدی تصاعدی و قابل توجه روبرو بوده و خواهد بود.

هیات مؤسس جدید این نهاد عظیم علمی و فرهنگی آقایان :

۱ - آیت الله اکبر هاشمی رفسنجانی ۲ - دکتر عبدالله جاسبی ۳ - مهندس میرحسین موسوی ۴ - آیت الله عبدالکریم موسوی اردبیلی ۵ - حجت الاسلام والمسلمین سیدحسن خمینی ۶ - دکتر ابراهیم حسن حبیبی ۷ - حجت الاسلام والمسلمین دکتر محسن قمی ۸ - دکتر علی اکبر ولایتی ۹ - دکتر حمید میرزاده با هدف جاویدان ساختن این سرمایه عظیم در خدمت دانش و فرهنگ در جهان اسلام تدبیر جدیدی اندیشیدند. با بررسی همه جانبه کارشناسان و با توجه به تعالیم حیات بخش اسلام، استفاده از ظرفیت نهاد مقدس وقف، بهترین گزینه برای حراست از این سرمایه در مسیر اصلی خود تشخیص داده شد. با استعانت از الطاف الهی و پس از استیذان از مقام معظم رهبری و دریافت نظر موافق معظم له و با مشورت با حقوقدانان و صاحب‌نظران طی یکسال گذشته با صرف اوقات فراوان و بررسی‌های حقوقی و کارشناسی پس از تهیه و تصویب وقف نامه‌ای جامع در شامگاه پنجم ماه مبارک رمضان سال ۱۳۴۰ هجری قمری مطابق با چهارم شهریورماه ۱۳۸۸ به اتفاق آرا و با توجه به مفاد اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان هیات مؤسس و واقف و با انشا و امضای صیغه شرعی کلیه اموال غیرمنقول اعم از مشاع یا مفروز و دارائی‌های منقول بادوام حقوق، امتیازات، سهام و تمامی اجزا، توابع و متعلقات مربوط به دانشگاه آزاد اسلامی شامل کلیه واحدها مراکز سازمان سما و سایر موسسات وابسته موجود در کشور جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها را که فهرست و مشخصات آنها ضمیمه وقفنامه خواهد شد وقف شرعی موبد عام و حبس مخلص اسلامی نمودند تا از رقابت و درآمد حاصله از آنها برابر مفاد مندرج در این وقفنامه استفاده و یا به مصرف برسد :

طبق مفاد وقفنامه مصارف موقوفه عبارت است از : توسعه تعمیق آموزش پژوهش و فناوری در داخل و خارج از کشور جمهوری اسلامی ایران از طرق زیر :

ساخت، توسعه، تأسیس

ساخت، توسعه، تاسیس و نگهداری مدارس و آموزشگاه‌های وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی سایر موارد مربوطه از جمله کمک به دانش آموزان، دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی به تشخیص متولیان موقوفه، ارتقا سطح دانش و فرهنگ جامعه و اعتلای فرهنگ اسلامی، تامین نیروی انسانی متخصص، گسترش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در کشور به نحوی که بتواند پاسخگوی تقاضای جامعه برای کسب علم باشد، کمک به مدرسان و استادان کشور در امر آموزش، ایجاد زمینه مناسب در امر گسترش و اعتلای دانش و پژوهش کشور، ایجاد زمینه فعالیت برای نخبگان و حمایت از آنان.

میزان و نحوه مصرف منافع موقوفات در چهارچوب برنامه و بودجه‌ای خواهد بود که همه ساله با توجه به مقتضیات زمان توسط متولیان موقوفه تنظیم و تصویب خواهد شد. توضیح اینکه تمامی وسایل و امکانات و تجهیزات سرمایه‌ای و اراضی و ساختمان‌هایی که از محل منابع مالی دانشگاه و امور موقوفه مندرج در این وقفنامه و یا از محل فروش و تبدیل به احسن و قبایت وقف و یا هدایای اشخاص حقیقی و حقوقی تهیه گردد و یا به تملک دانشگاه درآید نیز مشمول مفاد مقررات و شرایط این وقفنامه خواهد بود.

طبق یکی دیگر از مفاد وقفنامه دانشگاه آزاد اسلامی فقط متولیان حق دارند تمامی فعالیت‌های مربوط به اداره و توسعه دانشگاه آزاد اسلامی را به انجام برسانند و به طور کلی اداره موقوفات منحصرًا تابع مفاد وقفنامه و اصول و قواعد معتبر فقهی است. از خداوند منان استعانت می‌گردد که این شجره طیبه همیشه در تاریخ پرفراز و نشیب آینده بالنده و در خدمت اهداف والای نظام جمهوری اسلامی باشد و امیدواریم لطف و کرم الهی با این سرمایه و نهاد مقدس باشد و پیوسته از هرگونه دست اندازی و تحریف مصون و محفوظ بماند.

و هو ولی التوفیق و المستعان

دبیرخانه هیات موسس دانشگاه آزاد اسلامی

ضمیمه شماره ۲

(متن حکم دادگاه حقوقی شعبه ۲۹ تهران در باب دستور موقت منع اجرای

اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۸۹/۱/۲۴)

درخصوص درخواست - ۱ - هیات موسسین دانشگاه آزاد اسلامی ۲ - دانشگاه

آزاد اسلامی به طرفت شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر صدور دستور موقت جهت توقف اجرای اساسنامه مصوب جلسات ۵۹۷ و ۶۵۱ و ۶۵۶ و ۶۶۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی دادگاه بدواً نظر به مفاد اصول ۱۶۷ - ۱۶۶ - ۱۵۹ - ۱۵۶ - ۳۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از آنجائیکه دادخواهی حق مسلم هر شخصی می‌باشد و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به مراجع صالح رجوع کند و همه اشخاص حق دارند که از دادرسی عادلانه و نظام قضایی بهره‌مند باشند و توجهاً به شمول و عمومیت و اطلاق این اصل و باتوجه به اصل حاکمیت قانون در جامعه معنی در تطبیق تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی با مقررات قانونی خصوصاً قوانین موجد حق نداشته و اشخاص می‌توانند از این حیث دادخواهی داشته باشند و عموماً قانون اساسی نیز مبین این امر می‌باشد که بر تصمیم هر نهادی نظارتی موثر حاکم باشد همچنان که بر مصوبات مجلس و هیئت وزیران و شورای عالی امنیت ملی و مجمع تشخیص مصلحت نظام نظارت شورای نگهبان و نظارت قضایی و نظارت تقنینی و نظارت مقام معظم رهبری در نظر گرفته شده است بالطبع بنابر قیاس اولویت لاجرم تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز مستثنی از این اصل نخواهد بود و باید نظارتی بر تصمیمات آن معمول گردد که فرد اجلایی این نظارت در یک نظام قانونی، نظارت قضایی می‌باشد، هرچند اصل ۱۷۳ قانون اساسی رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به تصمیمات واحدهای دولتی را در صلاحیت دیوان عدالت اداری قرار داده لیکن از آنجائیکه تبصره ذیل ماده ۱۹ قانون دیوان عدالت اداری صلاحیت آن مرجع را در رسیدگی به تصمیمات شورای عالی انقلاب فرهنگی نفی نموده که این امر صرفاً در مقام بیان صلاحیت‌های آن مرجع بوده و نافی صلاحیت عام دادگاه‌های دادگستری که متکی به اصول فوق‌الذکر از قانون اساسی بوده نمی‌باشد لذا نظر به مواد ۳ و ۲۶ قانون آئین دادرسی مدنی دادگاه با احراز صلاحیت خود در ورود و رسیدگی به موضوع از آنجائیکه اجرایی‌شدن اساسنامه ارائه شده توسط آن شورا بعد از گذشت بیش از دو دهه و قبل از احراز صلاحیت وضع و اعمال این تغییرات توسط شورای مذکور که مستلزم ورود در ماهیت دعوی بوده و موضوعاً در این دادگاه مطمح رسیدگی می‌باشد موجب ایجاد مشکلاتی در نظام آموزشی کشور و وضعیت اموال و حقوق آن دانشگاه می‌گردد که جبران و اعاده آن در آتی متعذر خواهد بود لذا دادگاه با احراز فوریت امر پذیرش درخواست را منوط به سپردن تأمین موضوع ماده ۳۱۹ قانون آئین دادرسی مدنی نموده که خواهان آن را به موجب سند

پرداخت شماره ۴۵۲۱۷۶ تودیع نموده است بنابراین دادگاه با احراز حصول ارکان و شرایط قانونی با موجه دانستن درخواست متقاضی مستندا به مواد ۳۱۰ الی ۳۲۵ از قانون آئین دادرسی مدنی دستور موقت مبنی بر منع و توقف اجرای اساسنامه مصوب جلسات ۵۹۷ و ۶۳۶ و ۶۵۱ و ۶۵۲ و ۶۵۴ و ۶۵۶ و ۶۶۰ شورایی عالی انقلاب فرهنگی را صادر و اعلام می نماید دستور صادره مستقلا قابل اعتراض و تجدیدنظر و فرجام نبوده و اجرای آن مستلزم تأیید رئیس محترم حوزه قضایی تهران می باشد.

رئیس شعبه بیست و نهم دادگاه عمومی (حقوقی) تهران

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود
را ایضا و تحت تاثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد
قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir